

Kataložni opis virtualnih izložbi u knjižnicama

Mrzljak, Ana Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:944216>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2019./2020.

Ana Marija Mrzljak

Kataložni opis virtualnih izložbi u knjižnicama

Diplomski rad

Mentor : dr. sc. Ana Barbarić, prof.

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenom i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

Sadržaj	i
1. Uvod.....	1
2. Izložbe.....	4
3. Virtualne izložbe.....	8
3.1. Nastanak virtualnih izložbi	10
3.1.1. Virtualne izložbe nastale na temelju izložbi u stvarnom prostoru	11
3.1.2. Virtualne izložbe nastale bez prethodno postavljene izložbe u stv. prostoru	12
3.2. Alati za izradu virtualnih izložbi.....	13
3.2.1. Wordpress	13
3.2.2. Indigo i ArhivX.....	14
4. Pristup i praksa u katalogizaciji virtualnih izložbi u hrv. i u svjetskim knjižnicama	16
4.1. Knjižnice grada Zagreba (KGZ)	17
4.2. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK)	19
4.3. Ostale hrvatske knjižnice koje su izradile virtualne izložbe.....	23
4.4. Knjižnice u svijetu.....	24
5. Katalogizacija u formatima MARC.....	28
5.1. Bibliografski format MARC 21	29
5.1.1. Primjeri bibl. zapisa virtualnih izložbi u bibl. formatu MARC 21 (NSK)	33
5.2. Bibliografski format UNIMARC	36
5.2.1. Primjeri bibl. zapisa virtualnih izložbi u bibl. formatu UNIMARC (KGZ).....	38
6. Primjeri bibliografskih zapisa virtualnih izložbi iz svjetskih knjižnica.....	42
6.1. Knjižnice Smithsonian (Smithsonian Libraries)	42
6.2. Kongresna knjižnica (Library of Congress).....	44
6.3. Kanadska knjižnica i arhiv (Libraries and Archives Canada)	46
6.4. Izraelska nacionalna knjižnica (The National Library of Israel)	47

6.5. Francuska nacionalna knjižnica (Bibliothèque nationale de France).....	48
7. Zaključak.....	51
8. Literatura.....	53
Popis oznaka i kratica.....	57
Popis slika.....	58
Popis tablica.....	59
Popis grafikona.....	60
Sažetak.....	61
Summary.....	62

1. UVOD

U ostvarenju misije knjižnice, da zadovolji raznovrsne kulturne, informacijske i komunikacijske potrebe svojih korisnika, izložbe u knjižnicama važan su medij komunikacije, iskorak i nadopuna temeljnih knjižničnih djelatnosti. Do pojave interneta postojale su samo izložbe postavljene u stvarnom prostoru i materijalni dokumenti poput kataloga i knjiga povezani s određenom izložbom koje je mogao razgledati i čitati uski broj korisnika koji su osobno posjetili knjižnicu. „U zadnjih dvadeset godina niti materija niti prostor niti vrijeme nisu ono što su bili od pamtivijeka.“¹ Jedan od najvažnijih zadataka knjižnica u elektroničkom okruženju je digitalizacija građe važne za kulturnu povijest i razvoj društva općenito. Pojava interneta i digitalizacija omogućili su nastanak virtualnih izložbi i nestanak vremenskih, prostornih i zemljopisnih ograničenja za posjetitelje izložbe u knjižnici, jer cijeli svijet može kao potencijalni posjetitelj izložbe pristupiti kulturnim i povijesnim dokumentima koje posjeduje neka knjižnica. Virtualne (online, digitalne) izložbe uspješni su i atraktivan način komunikacije između knjižnica i korisnika koje, virtualno prikazujući svoju građu, čine je dostupnom, zanimljivom i privlačnom korisnicima i ostaloj publici. Korisnici se s građom ne susreću na izravan način, već pomoću računala.

Ovaj rad odnosi se na virtualne izložbe u knjižnicama i njihov kataložni opis, virtualne izložbe u muzejima, arhivima i institutima nisu predmet ovog rada. Nakon uvoda slijedi poglavlje u kojemu se iznose podaci o izložbama općenito, njihovoj definiciji, podjeli i člancima koji reguliraju njihov kataložni opis u *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone.² Budući da *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*³ još uvijek nije u službenoj uporabi, ne razmatra se u ovome radu.

U trećem poglavlju analiziraju se virtualne izložbe počevši od njihovog nastanka, različitih naziva kojima se imenuju, zatim sučelja, stanja, opisa i karakteristika te nastajanja na temelju kataloga izložbe postavljene u stvarnom prostoru ili bez izložbe postavljene u stvarnom prostoru. Spominju se i alati za izradu virtualnih izložbi u hrvatskim knjižnicama, WordPress, Indigo i ArhivX.

¹ Kalfatovic, M. R. *Creating a winning online exhibition : a guide for libraries, archives and museums*. Chicago ; London : American Library Association, 2002. Str. XIII.

² Verona, E. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dalje PPIAK.

³ *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*. Dostupno na: <http://nkp.nsk.hr/> (14.9.2019.)

U četvrtom poglavlju analizira se pristup i praksa u katalogizaciji virtualnih izložbi u hrvatskim i u svjetskim knjižnicama. Zbog nepostojanja teorijskih temelja za odluku o katalogizaciji virtualnih izložbi, knjižnice postupaju u skladu sa svojom praksom, što rezultira razlikama u pristupu katalogizaciji. Razmatra se pristup virtualnim izložbama koji se u svjetskim i hrvatskim knjižnicama ostvaruje na dva načina: putem kataložnih zapisa u online katalogu te putem izdvojenog izbornika izložbi na mrežnim stranicama knjižnice ili pomoću oba načina. Također se katalogizacija ove građe, zavisno o odluci knjižnice, temelji na više pristupa: virtualne izložbe se uopće ne katalogiziraju, katalogiziraju se samo vlastite virtualne izložbe ili se katalogiziraju i vlastite i ostale virtualne izložbe.

U idućem poglavlju razmatraju se knjižničarski formati za unos podataka o virtualnim izložbama i to u dijelu koji se odnosi na elektroničku građu dostupnu daljinski (online, mrežno) i izravno dostupnu (na materijalnom nositelju). U formatu MARC 21 i na jednu i na drugu odnosi se odredba da se kodiraju prema prevladavajućem svojstvu građe. Navode se i opisuju nastanak i karakteristike formata MARC. Zatim se navodi bibliografski format MARC 21 i uz njega se navode primjeri bibliografskih zapisa virtualnih izložbi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu,⁴ jednoj od dvije hrvatske knjižnice koje katalogiziraju virtualne izložbe kojima se pristupa daljinski (mrežno utemeljene) i kojima se pristupa izravno (na materijalnom nositelju). Poslije toga navodi se bibliografski format UNIMARC te primjeri bibliografskih zapisa virtualnih izložbi iz Knjižnica grada Zagreba⁵, drugoj od dvije hrvatske knjižnice koje katalogiziraju online virtualne izložbe i virtualne izložbe na materijalnom nositelju (CD-ROM, DVD-ROM).

U idućem poglavlju navode se primjeri bibliografskih zapisa virtualnih izložbi iz mrežnih kataloga svjetskih knjižnica, poput vodeće u svijetu na ovom području Knjižnica Smithsonian,⁶ zatim Kongresne knjižnice,⁷ Kanadske knjižnice i arhiva,⁸ Izraelske nacionalne knjižnice⁹ i

⁴ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: <http://katalog.nsk.hr> (14.9.2019.), dalje NSK.

⁵ Katalog Knjižnica grada Zagreba. Dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1> (14.9.2019.), dalje KGZ.

⁶ Smithsonian Libraries Library Catalog. Dostupno na: <https://siris-libraries.si.edu/ipac20/ipac.jsp?profile=liball> (14.9.2019.), dalje SL.

⁷ Library of Congress Library Catalog. Dostupno na: <https://catalog.loc.gov/> (14.9.2019.), dalje LOC.

⁸ Libraries and Archives Canada. Aurora – LAC's Library Catalog. Dostupno na: <https://bac-lac.on.worldcat.org/discovery> (14.9.2019.), dalje LAC.

⁹ The National Library of Israel Online Catalog. Dostupno na: <http://web.nli.org.il/sites/NLI/English/infochannels/Catalogs/Pages/libcatalogue.aspx> (14.9.2019.), dalje NLI.

Francuske nacionalne knjižnice.¹⁰ Slijedi zaključak u kojemu se na temelju razmatranih podataka iznosi mišljenje o današnjoj praksi katalogizacije virtualnih izložbi. Rad završava sažetkom i bibliografijom.

¹⁰ Bibliothèque nationale de France. BnF Catalogue Général. Dostupno na: <https://catalogue.bnf.fr/index.do> (14.9.2019.), dalje BNF.

2. IZLOŽBE

Izložbe su izraz aktivnosti kulturne ustanove koje djelomice ili u potpunosti prikazuju promociju baštine koju te ustanove čuvaju.¹¹ Takve aktivnosti povezuju kulturne sadržaje i korisnike. Izložba je događanje na određenom mjestu i vremenu, na kojemu posjetitelji mogu razgledati niz objekata, tiskanih ili multimedijских dokumenata, knjiga, slika, kipova i ostalih jedinica građe koji su povezani jedni s drugima i organizirani u skladu s logičnim, tematskim, prostornim, povijesnim ili autorskim kriterijima, i moguće joj je pristupiti stalno ili privremeno putem jednog ili više narativnih usmjerenja, u znanstvene, didaktičke ili promocijske svrhe.¹² Pomoću izložbe knjižnice imaju priliku pokazati vrijedne, dragocjene i raritetne zbirke građe koju posjeduju, važne za upoznavanje nacionalnog identiteta, kulturne povijesti, baštine i dokumenata vezanih uz zajednicu. Na taj način ostvaruju važnu informativnu, kulturnu i edukativnu ulogu i nadograđuju dodatnu vrijednost svojoj osnovnoj knjižničnoj djelatnosti. U Hrvatskoj se Knjižnica Medveščak iz Zagreba ističe po svojoj izložbenoj djelatnosti, koja je detaljno opisana u disertaciji¹³ Milke Tice. S vremenskog gledišta izložbe mogu biti stalne, kada ustanova odabire pojedine jedinice građe iz svojih zbirki i dokumenata i formira stalni odjel, poput ISIP-a, *Internacionalne stalne izložbe publikacija*, jedinstvene izložbene institucije koja besplatno pribavlja te obrađuje i izlaže stranu stručnu literaturu sa svih područja ljudskog znanja i umijeća, a od 1996. djeluje u NSK kao samostalni odjel (tzv. corpus separatum).¹⁴ Izložbe mogu biti ograničenog vremenskog trajanja, o specifičnoj temi, predmetu ili autoru poput izložbe *Rukopisi scenskih djela Ivana Zajca u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci*, koja je održana 1976. godine. S prostornoga gledišta izložba se može održavati u samoj ustanovi, na nekom prostoru povezanom s ustanovom ili na tematskoj ruti u koju su uključene ostale kulturne ustanove. Primjer za prvu vrstu je izložba *Ljudska prava : 60. godišnjica Opće deklaracije o ljudskim pravima : izložba službenih publikacija i teorijskih radova o ljudskim pravima* koja je održana u NSK 2008. godine. Primjer za drugu vrstu je izložba *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja : izložba povodom 90. obljetnice Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 8. prosinac 2009. - 31.*

¹¹ Natale, M. T.; Fernández, S.; International Network for Digital Cultural Heritage e-Infrastructure. Handbook on virtual exhibitions and virtual performances. Version 1.0 (august 2012). Roma : Indicate Project, 2012. Str. 15.

¹² Isto.

¹³ Tica, Milka. Model komunikacije izložbom i njezino dokumentiranje u knjižnici : vizualni i virtualni svijet : doktorski rad. Zagreb : Milka Tica, 2012.

¹⁴ Internacionalna stalna izložba publikacija. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27645> (14.9.2019.).

siječanj 2010. koju je organizirala NSK u suradnji sa zagrebačkim Muzejom za umjetnost i obrt u kojemu se izložba i održala od 8. prosinca 2009. do 31. siječnja 2010. Primjer za treću vrstu je izložba održana 2010. godine *Tragač za zvijezdama : izložba u povodu 250. obljetnice rođenja hrvatskoga astronoma i matematičara Danijela Mirka Bogdanića & 200. obljetnice dovršetka Lipszkyjevoga zemljovida Ugarske* koju su zajedno organizirali NSK, Hrvatski državni arhiv te Mađarski državni arhiv, čiji je ravnatelj Reisz T. Csaba, ujedno i autor izložbe. Ova izložba održana je i u Muzeju Slavonije u Osijeku 2014. godine.

Gotovo sve izložbe popraćene su katalogom, koji ostaje kao uvid u izložbu i trag o održanoj izložbi koji se katalogizira, za razliku od katalogizacije same virtualne izložbe o čemu se promišlja u idućim poglavljima.

Katalogizaciju izložbi regulira PPIAK koji u predmetnom kazalu 2. sveska, koji se odnosi na kataložni opis, pod predmetom izložba navodi uputnicu *vidi* priredba. Propisi koji se odnose na priredbe tj. izložbe doneseni su u čl. 193/28G, 193/30 i 234/11-14. U čl. 193/28G navodi se da se propisi točkaka 28A do 28F tog člana primjenjuju i pri opisivanju publikacija izložbi uz napomenu da se tim propisom izložbama koje imaju određen naziv priznaje isti status kao i kongresima i sličnim sastancima s određenim nazivom, tj. s njima se postupa kao s korporativnim tijelima. U čl. 193/30 govori se o suradnicima koji mnogo ne utječu na karakter djela i nisu važni za identifikaciju publikacije te se u kataložnom opisu ne navode poput npr. vlasnika eksponata na izložbi, autora postava izložbe, direktora korporativnih tijela čiji se naziv navodi kao podatak o odgovornosti. Čl. 234/11 odnosi se na različite oblike naziva na raznim mjestima u publikaciji, čl. 234/12 odnosi se na javljanje naziva samo u tekstovnom dodatku (predgovor, završna riječ i sl.), čl. 234/13 uređuje postupanje kada se naziv širega sastanka (priredbe) javlja u glavnom naslovu, a naziv užega sastanka (priredbe) na nekom drugom mjestu, dok čl. 234/14 propisuje postupanje kada se naziv širega sastanka (priredbe) ne javlja u glavnom naslovu.

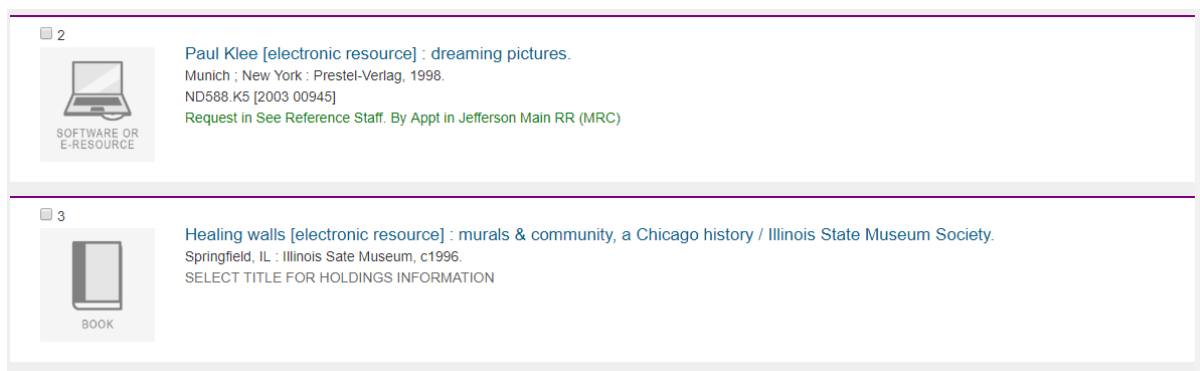
U Hrvatskoj se strojno čitljivi bibliografski opis izložbi prema propisima PPIAK-a i odredbama ISBD-a unosi u polja formata MARC-a, i to u format MARC 21 koji koristi dio knjižnica (43 knjižnice u integriranom knjižničnom sustavu (IKS) NSK i visokoškolskih i znanstvenih knjižnica Republike Hrvatske,¹⁵ Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu¹⁶ i

¹⁵ Sveučilište u Zagrebu. Knjižnični katalog. Dostupno na: http://katalog.nsk.hr/F/?CON_LNG=ZAG&func=file&file_name=base-list (14.9.2019.)

¹⁶ Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: <https://koha.ffzg.hr/cgi-bin/koha/opac-search.pl> (14.9.2019.)

ostale knjižnice) i u format UNIMARC koji koristi dio knjižnica (38 knjižnica i skupnih kataloga u sustavu CROLIST,¹⁷ KGZ¹⁸ i ostale knjižnice). Osim što koriste dva formata, knjižnice u Hrvatskoj koriste i različite knjižnične sustave: 43 knjižnice u integriranom knjižničnom sustavu NSK koristi IKS Aleph, Knjižnica Filozofskog fakulteta i Knjižnica Instituta Ruđer Bošković rabe IKS Koha, KGZ koriste IKS ZaKi, brojne gradske, školske, narodne i specijalne knjižnice koriste knjižnični sustav Metelwin.

Bez obzira na knjižnični sustav, izložbe se u formatu MARC 21 katalogiziraju na temelju dominantnog svojstva građe tj. sadržaja, a ne materijalnog nositelja. Tako će izložba na CD-ROM-u koji sadrži samo tekst i fotografije biti katalogizirana kao omeđena tekstualna građa (knjiga), a CD-ROM koji sadrži multimedijску ili interaktivnu građu s izložbe bit će katalogiziran kao elektronička građa. Na sl. 1 prikazani su primjeri bibliografskih zapisa virtualnih izložbi na CD-ROM-u iz Kongresne knjižnice. Virtualna izložba *Paul Klee* katalogizirana je kao elektronička građa jer CD-ROM sadrži razgovore s djecom koja su posjetila izložbu, slagaljke, igre, virtualnu galeriju itd. Virtualna izložba *Healing walls* katalogizirana je kao omeđena tekstualna građa (knjiga) jer CD-ROM sadrži slike murala i tekst.¹⁹

Slika 1. Bibliografski zapisi virtualnih izložbi na CD-ROM-u u katalogu Kongresne knjižnice.

¹⁷ Skupni katalog CROLIST. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/cgi-bin/wero.cgi> (14.9.2019.).

¹⁸ Katalog Knjižnica grada Zagreba. Dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1> (14.9.2019.).

¹⁹ Library of Congress. Catalog. Dostupno na: <https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchArg1=exhibition&argType1=all&searchCode1=GKEY&searchType=2&combine2=and&searchArg2=electronic+resource&argType2=all&searchCode2=GKEY&combine3=and&searchArg3=CD-ROM&argType3=all&searchCode3=GKEY&year=1518-2018&fromYear=&toYear=&location=all&place=all&type=all&language=all&recCount=25> (14.9.2019.).

Na sl. 2 prikazani su primjeri bibliografskih zapisa izložbe iz kataloga NSK koja je objavljena na CD-ROM-u i u tiskanom obliku. Jedan i drugi oblik katalogizirani su kao omeđena tekstualna građa (knjiga) jer sadrže samo tekst i slike.

The screenshot shows the 'Knjižnični katalog' (Library Catalog) interface for the University of Zagreb. It features a search bar, navigation links, and a list of search results. Two results are shown for the book 'Magistra ljudi' by Horvat, Đurđica, published in 2018. The first result is for an electronic edition, and the second is for a printed edition. Both include links to digital archives.

#	Autor	Naslov	Vrsta građe	Godina	Lokacija/Signatura	URL	Photo	Media
1	☐ Horvat, Đurđica	Magistra ljudi [Elektronička građa] :	knjiga	2018	Spremište arhiv primjeraka: A E-V-402 Zatvoreno spremište: E-V-402			
2	☐ Horvat, Đurđica	Magistra ljudi :	knjiga	2018	Spremište arhiv primjeraka: A 786.353 Zatvoreno spremište: 786.353			

Slika 2. Bibliografski zapisi izložbe na CD-ROM-u i u tiskanom obliku u katalogu NSK.

Izložba na CD-ROM-u je završena, nepromjenljiva inačica izložbe ili njenog kataloga, za razliku od online virtualne izložbe, o kojoj se govori u idućem poglavlju, koja se može mijenjati, preoblikovati i dopunjavati.²⁰

²⁰ Silver, D. Interfacing American culture : the perils and potentials of virtual exhibitions. // American Quarterly, 49, 4(1997), str. 825.

3. VIRTUALNE IZLOŽBE

Više je prihvaćenih definicija virtualne izložbe koja se često naziva i online izložba, virtualna online izložba ili digitalna izložba. Na engleskom jeziku koriste se brojni nazivi: (engl. *online virtual exhibition*, *virtual exhibition*, *virtual exhibit*, *digital exhibition*, *online gallery*, *online exhibition*). Najčešće korišteni nazivi su virtualna izložba i online virtualna izložba, što se odnosi i na ovaj rad. Najstarija definicija virtualnu izložbu opisuje kao online, mrežno utemeljenu, hipertekstualnu, dinamičku zbirku posvećenu specifičnoj temi, predmetu, konceptu ili ideji.²¹ Najnovija definicija navodi da je digitalna izložba zasnovana na jasnem konceptu i dobro organizirana, te okuplja, međusobno povezuje i diseminira digitalne multimedijske objekte sa svrhom da ponudi inovativan prikaz teme ili niza tema, dopuštajući u velikoj mjeri interakciju s korisnikom.²² Schubert Foo definira je kao mrežno utemeljenu višemedijsku zbirku višedimenzionalnih informacijskih objekata uspostavljenu oko određene teme, pojma ili ideje, tehnološki primjerenu za korisnički usmjereno iskustvo otkrivanja, učenja, sudjelovanja i zabave temeljem karakteristika dinamičnog proizvoda i usluge koje nudi.²³ Prema citiranim definicijama virtualna izložba je istoznačnica za online (mrežnu) izložbu. Digitalne izložbe objavljuju se i nazivaju virtualnim izložbama i na materijalnim nositeljima (CD-ROM, DVD-ROM, USB stick itd.) što utječe na katalogizaciju građe, jer se katalogizacija mrežne i izravno dostupne građe razlikuje, zbog čega se u ovom radu razlikuju online virtualna izložba (mrežno utemeljena) i virtualna izložba (na materijalnom nositelju). One su važan alat za prikaz identiteta knjižnice i kulturne baštine koji nije ograničen zadanim prostorom i vremenom.²⁴ Treba razlikovati koncept digitalne knjižnice i virtualne izložbe. Digitalna knjižnica je elektronička knjižnica sa zbirka knjiga, ocjenskih radova, časopisa i ostale građe u elektroničkom formatu. Virtualna izložba je hipermedijska zbirka poveznica okupljenih oko neke ideje, koncepta, predmeta, godišnjice, događaja ili osobe, nastaje istančanim i promišljenim izborom izložaka koji ilustriraju temu, prigodno je pohranjena na mreži te može biti osuvremenjivana.²⁵ Primjer osuvremenjivane virtualne izložbe je međunarodna izložba

²¹ Silver, D. Interfacing American culture : the perils and potentials of virtual exhibitions. // *American Quarterly*. 49, 4(1997), str. 826.

²² Digital exhibitions. Dostupno na: <https://www.digitalexhibitions.org/index.php/resources/definition> (14.9.2019.).

²³ Foo, S. Online virtual exhibitions : concepts and design considerations. // *DESIDOC (Defence Scientific Information & Documentation Centre) Bulletin of information technology*. 28, 4(2008), str. 2.

²⁴ Natale, M. T.; Fernández, S.; International Network for Digital Cultural Heritage e-Infrastructure. Handbook on virtual exhibitions and virtual performances. Version 1.0 (august 2012). Roma : Indicate Project, 2012. Str. 17.

²⁵ Isto.

grafičkog dizajna i vizualnih komunikacija *Zgraf* koja se osuvremenjuje jednom godišnje i katalogizira se kao mrežna i integrirajuća građa.²⁶ Glavne prednosti virtualne izložbe su mogućnost promjene, poput dodavanja sadržaja ili redizajniranja, jednostavno povezivanje s ostalim mrežnim izvorima i omogućen pristup brojnim korisnicima tzv. „virtualnim posjetiteljima“ s brojnih lokacija. Mrežni pristup virtualnim izložbama dovodi do demokratizacije znanja koje postaje dostupno i osobama koje inače ne dolaze na izložbe kao i osobama koje su spriječene zbog zdravstvenih poteškoća, visoke dobi ili nedostatka vremena. Virtualne izložbe također mogu biti nastavak i proširenje neke izložbe nastale u stvarnom prostoru, koji donosi ideje, informacije i dokumente iz davno zatvorene izložbe. Mogu biti način da knjižnice pokažu svoju građu, nedostupnu zbog vrijednosti ili krhkosti, na zabavan, zanimljiv i poučan način na zaslonu računala. Izložci mogu biti detaljniji i brojniji, poput brojnih listova, stranica, i fotografija iz nekog dokumenta umjesto samo pojedinog dokumenta prikazanog na izložbi. Pri stvaranju takve izložbe treba paziti da se ne postavi niz lijepih slika i dokumenata koji se nazovu virtualnom izložbom.²⁷ Virtualna izložba mora imati konceptualnu shemu koja povezuje u smislenu cjelinu predmete koji ilustriraju temu.²⁸ Martin R. Kalfatovic razlikuje virtualne izložbe po dojmu koji one žele polučiti.²⁹ **Estetska** virtualna izložba prikazom lijepih izložaka, rukopisa ili slika, želi korisniku pružiti estetski doživljaj. Primjer takve izložbe je virtualna izložba *Crteži Huga Conrada von Hötzendorfa*³⁰ koja je nastavak i nadogradnja održane fizičke izložbe i koja je nadopunjena drugom digitaliziranom građom iz fonda NSK te iz drugih izvora. **Emotivna** virtualna izložba želi u korisniku probuditi emocije, poput virtualne izložbe *Prvi svjetski rat – Svakodnevnica 1914. u starim hrvatskim novinama* izrađene povodom obilježavanja stogodišnjice početka Prvoga svjetskog rata.³¹ **Evokativna** virtualna izložba želi prikazati specifičnu atmosferu i oživjeti prošlost, poput virtualne izložbe *Zlatno doba Podsuseda – pabirci prošlosti*, koja je nadogradnja iz raznih izvora izložbe održane u Knjižnici Podsused.³² **Didaktična** virtualna izložba ima za cilj prvenstveno podučiti

²⁶ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na:

http://katalog.nsk.hr/F/PNB1V6V83BNRHV3LLPPH9N12FRU44NKDRG51IQFEI3FJGFNUVP-21219?func=short-0&set_number=044798 (14.9.2019.).

²⁷ Kalfatovic, M. R. *Creating a winning online exhibition : a guide for libraries, archives and museums*. Chicago ; London : American Library Association, 2002. Str. XVI.

²⁸ Isto. Str. 3.

²⁹ Isto.

³⁰ *Crteži Huga Conrada von Hötzendorfa*. Dostupno na: <http://virtualna.nsk.hr/hotzendorf/> (14.9.2019.).

³¹ *Prvi svjetski rat – Svakodnevnica 1914. u starim hrvatskim novinama*. Dostupno na: <http://virtualna.nsk.hr/1914/> (14.9.2019.).

³² *Zlatno doba Podsuseda – pabirci prošlosti*. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/virtualne-izlozbe/1638> (14.9.2019.).

korisnika, poput virtualne izložbe *Knjige riječi : Tanah, Biblija, Kuran u Hrvatskoj*³³ koja informira o počecima i temeljima triju jednobožićkih vjera s fokusom na Hrvatsku. **Zabavna** virtualna izložba korisniku prvenstveno omogućuje trenutke zabave poput virtualne izložbe *Picture this! : vintage postcards of Southeastern Europe*.³⁴ Pojedina virtualna izložba može imati karakteristike svih nabrojanih virtualnih izložbi. Ideje i predmeti iskazani u virtualnoj izložbi mogu se organizirati na različite načine: predmetni (naglasak na prikazu predmeta), sistematični (po nekom sustavu npr. kronološkom), tematski (struktura zasnovana na temi), zatim po vrsti građe ili po raznovrsnim shemama.³⁵

Ministarstvo kulture Republike Italije i eksperti angažirani na projektu Europske unije FP7 INDICATE objavili su inačicu 1.0 *Smjernica za izradu virtualnih izložbi*³⁶ 2012. godine.

3.1. NASTANAK VIRTUALNIH IZLOŽBI

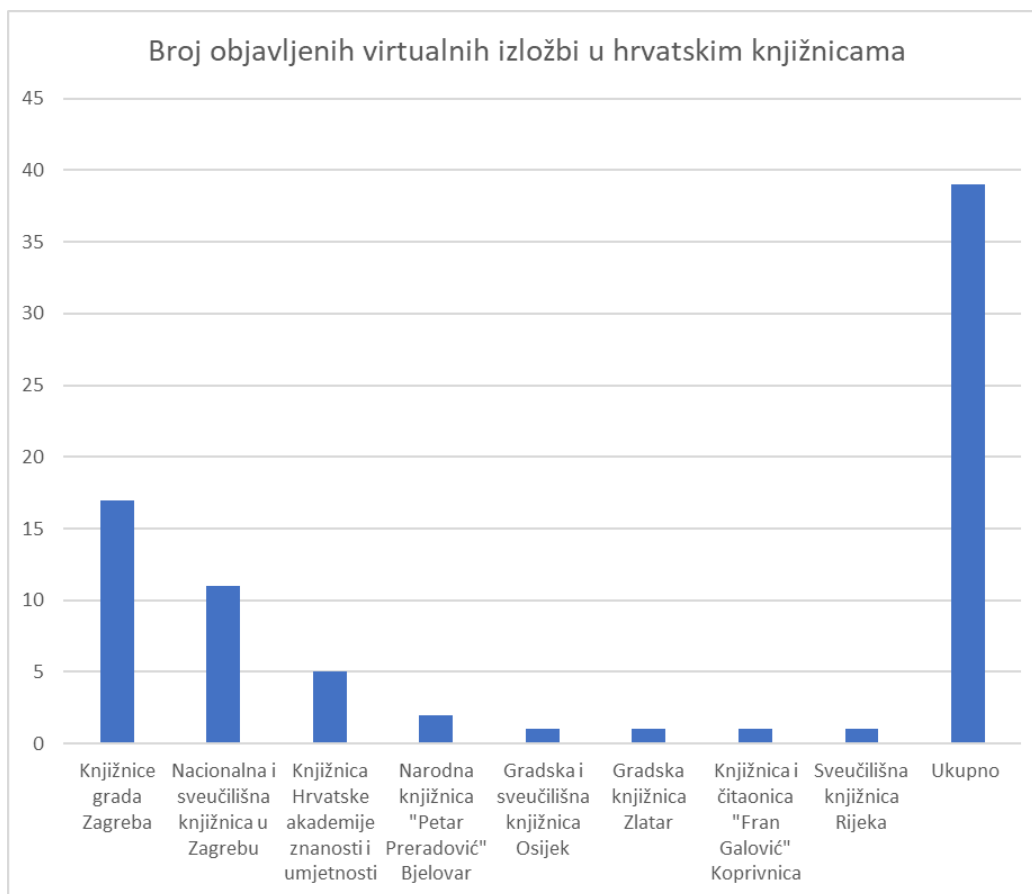
Virtualne izložbe u knjižnicama svoj nastanak pretežno duguju izložbama koje su bile postavljene u stvarnom prostoru i koje postaju temelj kojemu se dodaje digitalizirana građa i građa iz ostalih e-izvora, a samo manji broj virtualnih izložbi nastaje bez prethodno postavljenih fizičkih izložbi. Pretraživanje mrežnih stranica i kataloga hrvatskih knjižnica rezultiralo je pronalaskom 39 virtualnih izložbi koje su objavljene u osam hrvatskih knjižnica. Analiza svih 39 objavljenih virtualnih izložbi u hrvatskim knjižnicama pokazuje da je velika većina nastala kao nadogradnja, produžetak i pratnja fizičkim izložbama održanim u prostoru knjižnica. Samo manji dio virtualnih izložbi nastao je bez prethodno postavljene izložbe u stvarnom prostoru knjižnica. Na Grafikonu 1 prikazane su hrvatske knjižnice na čijim su mrežnim stranicama objavljene virtualne izložbe i broj virtualnih izložbi koji se odnosi na svaku knjižnicu.

³³ Knjiga riječi: Tanah, Biblija, Kuran u Hrvatskoj. Dostupno na: <http://stari.nsk.hr/izlozbe/knjigepisama/index.htm> (14.9.2019.).

³⁴ Picture this! Vintage postcards of Southeastern Europe. Dostupno na: <https://www.europeana.eu/portal/en/exhibitions/picture-this-vintage-postcards-of-southeastern-europe> (14.9.2019.).

³⁵ Kalfatovic, M. R. Creating a winning online exhibition : a guide for libraries, archives and museums. Chicago ; London : American Library Association, 2002. Str. 24-26.

³⁶ Natale, M. T.; Fernández, S.; International Network for Digital Cultural Heritage e-Infrastructure. Handbook on virtual exhibitions and virtual performances. Version 1.0 (august 2012). Roma : Indicate Project, 2012.

Grafikon 1. Broj objavljenih virtualnih izložbi u hrvatskim knjižnicama

3.1.1. VIRTUALNE IZLOŽBE NASTALE NA TEMELJU IZLOŽBI U STVARNOM PROSTORU

Fizičke izložbe održane u prostoru knjižnice glavni su temelj i poticaj izradi virtualnih izložbi, u svrhu očuvanja materijalnog sadržaja u nematerijalnom, virtualnom svijetu. Od 17 virtualnih izložbi objavljenih u KGZ-u čak ih je 15 nastalo nakon održanih fizičkih izložbi: 1. *Naše nebo*; 2. *Antun Gustav Matoš*; 3. *Marin Držić : 1508.-2008.*; 4. *Sličice iz prošlosti Črnomerca : od Mandalice do Keglbajsa*; 5. *Sličice iz prošlosti Črnomerca : od Mandalice do Mitnice*; 6. *Stjepan Miletić : 24. ožujka 1868. - 8. rujna 1908.*; 7. *Antun Gustav Matoš : (13. lipnja 1873. - 17. ožujka 1914.) : izložba u povodu 100. obljetnice smrti*; 8. *30 godina s Krležom bez Krleže : pjesnik, novelist, dramatičar, esejist, romanopisac : Miroslav Krleža, Zagreb, 7. VII. 1893. - Zagreb, 29. XII. 1981.*; 9. *Ivana Brlić Mažuranić : u povodu 130. obljetnice rođenja*; 10. *Marija Jurić Zagorka*; 11. *Ivo Andrić : izložba uz 120 godišnjicu rođenja*; 12. *60 godina Knjižnice u Podsusedu*; 13. *Zlatno doba Podsuseda – pabirci prošlosti*; 14. *Narodna tiskarnica Ljudevita Gaja*; 15. *August Šenoa : 14. studenog 1838. – 13. prosinca 1881.*

Od jedanaest virtualnih izložbi koje je objavila NSK sedam ih je nastalo na temelju fizičkih izložbi: 1. *Ruđer Bošković*; 2. *Crteži Huga Conrada von Hötendorfa*; 3. *Faust Vrančić*; 4.

Jezik sveti mojih djedova; 5. Blago NSK; 6. Knjige riječi : Tanah, Biblija, Kuran u Hrvatskoj; 7. Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja : izložba u povodu 90. obljetnice Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, 8. prosinca 2009. – 31. siječnja 2010., Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb.

Virtualna izložba *390. godina od osnivanja knjižnice isusovačkog kolegija u Rijeci* Sveučilišne knjižnice Rijeka utemeljena je na fizičkoj izložbi održanoj od 23.11.2017. do 4.12.2018.

3.1.2. VIRTUALNE IZLOŽBE NASTALE BEZ PRETHODNO POSTAVLJENE IZLOŽBE U STVARNOM PROSTORU

Ove virtualne izložbe većinom nastaju prigodom značajnih obljetnica događaja i ljudi okupljanjem dokumenata, fotografija, tekstova, sjećanja povezanih uz njih. Mogu nastati i kao dio nekog projekta posvećenog znamenitim ljudima, pojavama i događajima važnima za zajednicu. Dvije virtualne izložbe u KGZ-u i to *Zagreb na pragu modernog doba* i *Zagrebačke tiskare 17. i 18. stoljeća* nastale su kao dio projekta koji traje i nadopunjuje se novom građom nastalom digitalizacijom. Na isti način nastale su i tri virtualne izložbe u NSK: *Ruđer Bošković, Antun Gustav Matoš i 1914.* koje su zbirke i dalje se nadopunjuju građom koja se digitalizira. Svih pet virtualnih izložbi objavljenih u knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti nisu nastale na temelju fizičkih izložbi već prigodno na temelju zbirke koje posjeduje Akademija: 1. *Pablo Picasso : proslava osamdesetog rođendana - Vallauris 1961.*; 2. *Prvi svjetski rat – iz zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*; 3. *Od tvornice do muzeja : Gliptoteka HAZU*; 4. *Salon Ullrich : prva zagrebačka privatna galerija*; 5. *The Strossmayer Gallery - Museo Correr 1942 exchange*. Preostale četiri knjižnice svoje su virtualne izložbe također izradile prigodom značajnih obljetnica, a da prethodno nisu postavile izložbe u svojem prostoru. Virtualna izložba *Književna baština R. F. Magjera* u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek nastala je na projektu digitalizacije Magjerove baštine. Dvije virtualne izložbe Narodne knjižnice "Petar Preradović" Bjelovar nastale su prilikom obljetnica: *Đuro Sudeta* kao dopuna znanstvenom skupu *Đuro Sudeta : pjesnik i pripovjedač* u suradnji s Pointom, prigodom stote godišnjice rođenja, i *Petar Preradović* na temelju baze podataka koja se u ovoj knjižnici izrađuje o ovom književniku. *Virtualna izložba ilustracija Nedjeljke i Rajke Hrbić* u Gradskoj knjižnici Zlatar objavljena je prigodno uz predstavljanje zbirke poezije Sanje Mendek *Kaleidoskop*. Virtualna izložba *Koprivnica i Prvi svjetski rat* u Knjižnici i čitaonici "Fran Galović" Koprivnica utemeljena je na Danima sakupljanja obiteljskih sjećanja na Prvi svjetski rat u ovoj knjižnici.

3.2. ALATI ZA IZRADU VIRTUALNIH IZLOŽBI

Za izradu virtualnih izložbi, njihovo postavljanje i objavljivanje potrebni su alati (platforme i softveri) pomoću kojih svaka knjižnica može izraditi izložbu ili može angažirati tvrtku koja će za njih kreirati izložbu. Među brojnim softverima za postavljanje virtualnih izložbi najčešće korišteni u hrvatskim knjižnicama su besplatni softver WordPress te platforme INDIGO i ArhivX tvrtke ArhivPro.

3.2.1. WORDPRESS

Ovaj softver jedan je od najpopularnijih sustava za upravljanje sadržajem. Temelji se na tehnologiji otvorenog koda i koristi se za izradu web stranica, bloga, aplikacija, izložbi.³⁷ Besplatan je i preveden na hrvatski jezik te sadrži pravopisne upute i opće upute o pisanju teksta. Može se prilagoditi zahtjevima i potrebama pojedine knjižnice. U direktoriju tema nudi tisuće tema i preko 55 tisuća dodataka (engl. *plugin*), koji omogućuju proširenje osnovne funkcionalnosti. Primjer takvog dodatka je *Polylang* za sve vlasnike višejezičnih mrežnih stranica ili *Weglot Translate* dostupan za više od 60 jezika. Postoje i komercijalni dodaci koji pružaju dobar omjer kvalitete i cijene uz brzu prilagodbu za nove inačice softvera.³⁸ Velika prednost kod izbora WordPressa su njegovi brzi razvojni ciklusi i velik broj programera koji sudjeluju u razvoju. Na mrežnim stranicama može se pristupiti priručniku za rad *Codexu*.³⁹

U NSK ovaj su softver prihvatili zbog stabilnosti iskazane u višegodišnjem radu bez potrebe za dodatnim edukacijama, proširivosti prilagođenih metapodataka koja je važna za daljnji razvoj sustava virtualnih izložbi, dobre prilagođenosti zahtjevima tražilica kao što su Google, Yahoo, Bing i zbog dobre podrške za hrvatski jezik.⁴⁰ Mogućnost rada u višestraničnom okružju omogućuje da jedna instanca WordPressa podržava neograničen broj virtualnih izložbi, što uvelike smanjuje zahtjeve za održavanjem samog sustava.⁴¹ Virtualne izložbe *Ruđer Bošković* i *Antun Gustav Matoš* izrađene su ovim softverom.

³⁷ WordPress.Org. Dostupno na: <https://hr.wordpress.org/> (14.9.2019.).

³⁸ Klarin Zadavec, S. Radionica Virtualne izložbe i kreativne industrije. // Arhivi, knjižnice, muzeji. 18(2015), str. 292.

³⁹ WordPress.Org. Dostupno na: <https://hr.wordpress.org/> (14.9.2019.).

⁴⁰ Klarin Zadavec, S. Radionica Virtualne izložbe i kreativne industrije. // Arhivi, knjižnice, muzeji. 18(2015), str. 291.

⁴¹ Isto.

3.2.2. INDIGO I ARHIVX

ArhivPRO je hrvatska tvrtka za usluge arhiviranja i skeniranja dokumentacije čije su glavne usluge uspostava digitalnih knjižnica, implementacija institucionalnih repozitorija, agregatori građe za arhive, knjižnice i muzeje, servis za dodjeljivanje jedinstvenog identifikatora i servis za agregiranu građu koja je poslana u europsku digitalnu knjižnicu Europeanu.⁴²

Njihova platforma INDIGO izgrađena je pomoću alata i baza otvorenog koda, odnosno bez dodatnih troškova za licenciranje skupih komercijalnih licenci za operativne sustave ili baze podataka. Platformu INDIGO koristila je KGZ pri izradi virtualnih izložbi *Ivana Brlić Mažuranić, Zagrebačke tiskare 17. i 18. stoljeća* i *Zagreb na pragu modernog doba*; NSK pri izradi virtualnih izložbi *Prošlost i sadašnjost Krke* i *Jezik sveti mojih djedova*; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti pri izradi svih svojih pet virtualnih izložbi; Sveučilište u Zadru za virtualnu izložbu *Kaljiski glagoljski rukopisi*.

ArhivX je platforma sastavljena od niza komponenti za izgradnju digitalnog repozitorija za pohranu, pretraživanje i pregled građe preko interneta. Neke od značajki platforme su: dostupnost građe neovisno o mjestu pristupa repozitoriju, definiranje pravila pristupanja svakom pojedinačnom dokumentu unutar sustava, definiranje prava korisnika i načina pristupa dokumentima, privatni dijelovi repozitorija za građu do koje se dopušta pristup samo autoriziranim korisnicima, integrabilnost s knjižničnim sustavima uz preuzimanje bibliografskih podataka u XML obliku. Primjer repozitorija izgrađenog na platformi ArhivX je *Sustav za agregaciju audiovizualne, arhivske, knjižnične i muzejske građe* Ministarstva kulture Republike Hrvatske,⁴³ *Digitalna zbirka Znanstvene knjižnice Zadar – DIKAZ*⁴⁴ i *Pilot projekt digitalizacije novina i časopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu*.⁴⁵

Portal ArhivX masterView zamišljen je i ostvaren kao centralni repozitorij za digitaliziranu građu koja se prikazuje na internetu. Njegove prednosti su: izuzetno brzi prikaz digitalizirane građe visoke rezolucije, jednostavne i intuitivne kontrole za pregled sadržaja, mogućnost integracije u postojeće web sustave, pretraživanje građe listanjem ili preko metapodataka iz baze, pretraživanje po cjelovitom tekstu, pojedinačno listanje i povećavanje do najsitnijih detalja, aktivno kazalo za skeniranu građu. Svaki portal ima svoj jedinstveni dizajn i izrađuje

⁴² ArhivPRO. Dostupno na: <http://www.arhivpro.hr/index.php?sitetext=20> (14.9.2019.).

⁴³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Sustav za agregaciju audiovizualne, arhivske, knjižnične i muzejske građe. Dostupno na: <http://www.kultura.hr/agregator/> (14.9.2019.).

⁴⁴ DIKAZ – Digitalna knjižnica Zadar. Dostupno na: <http://dikaz.zkzd.hr/> (14.9.2019.).

⁴⁵ Pilot projekt digitalizacije novina i časopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu Dostupno na: <http://dalmatica.svkst.hr> (14.9.2019.).

se u suradnji s naručiteljem. Primjer repozitorija izgrađenog na ovoj platformi je *Digitalizirana zagrebačka baština*⁴⁶ KGZ-a.

⁴⁶ KGZ. Digitalizirana zagrebačka baština. Dostupno na: <http://kgzdb.arhivpro.hr/> (14.9.2019.)

4. PRISTUP I PRAKSA U KATALOGIZACIJI VIRTUALNIH IZLOŽBI U HRVATSKIM I U SVJETSKIM KNJIŽNICAMA

Kako navodi Schubert Foo među šest grupa osoba povezanih s virtualnim izložbama katalogizatoru pripada značajna uloga jer je odgovoran za upravljanje podacima kojima opisuje, katalogizira i grupira pojedine objekte skupno.⁴⁷

Pretraživanjem mrežnih stranica i kataloga hrvatskih i svjetskih knjižnica zamjećuje se da se virtualnim izložbama u hrvatskim i svjetskim knjižnicama može pristupiti na nekoliko načina:

- a. najčešće odabirom izbornika *Virtualne izložbe* koji se većinom nalazi na portalu s digitalnom i digitaliziranom građom
- b. pretraživanjem mrežnog kataloga knjižnice kojim su obuhvaćeni samo bibliografski zapisi vlastitih virtualnih izložbi ili i bibliografski zapisi virtualnih izložbi drugih knjižnica
- c. na oba načina, i odabirom izbornika *Virtualne izložbe* i pretraživanjem mrežnog kataloga knjižnice.

Pristup virtualnim izložbama usko je povezan s odlukom knjižnica o katalogizaciji virtualnih izložbi. Najveći dio knjižnica u Hrvatskoj i manji dio knjižnica u svijetu ne katalogizira virtualne izložbe, tako da im se može pristupiti jedino pregledavanjem izbornika digitalizirane građe. Od osam hrvatskih knjižnica koje su izradile virtualne izložbe samo dvije knjižnice imaju bibliografske zapise za virtualne izložbe. KGZ je jedina hrvatska knjižnica koja dosljedno katalogizira virtualne izložbe u skladu sa svojom odlukom navedenom na portalu *Digitalizirana zagrebačka baština* pod naslovom *Bibliografski zapis*:

„Knjižnice grada Zagreba svaku objavljenu digitalnu reprodukciju, kao novo elektroničko izdanje, katalogiziraju i klasificiraju u knjižničnom sustavu ZaKi. Budući je zapis osim u formatu UNIMARC dostupan i u XML formatu, podaci se preuzimaju i za prikaz u repozitoriju te za isporuku u Europeanu. Elektronički katalog knjižnica u sustavu ZaKi omogućava pronalaženje bibliografskih zapisa i izravan pristup traženom primjerku digitalizirane građe iz knjižnične zbirke elektroničkih izdanja Digitalizirana zagrebačka baština.“⁴⁸

⁴⁷ Foo, S. Online virtual exhibitions : concepts and design considerations. // DESIDOC-Defence Scientific Information & Documentation Centre Bulletin of Information Technology. 28, 4(2008), str. 24.

⁴⁸ KGZ. Digitalizirana zagrebačka baština. Dostupno na: <http://kgzdz.b.arhivpro.hr/?sitetext=390> (14.9.2019.).

4.1. KNJIŽNICE GRADA ZAGREBA (KGZ)

Pretraživanjem mrežnog kataloga⁴⁹ KGZ-a po riječima iz naslova *virtualna izložba* dobiva se 12 bibliografskih zapisa. Na online virtualne izložbe sa cjelovitim sadržajem dostupnim online odnosi se 11 bibliografskih zapisa, a 1 se odnosi na članak o virtualnim izložbama. Online virtualnim izložbama može se pristupiti i preko portala *Virtualne izložbe*,⁵⁰ što je prikazano na slici 3.

Slika 3. Portal *Virtualne izložbe* na izborniku *E-izvori* KGZ-a.

Pretraživanje mrežnog kataloga KGZ-a po riječima *izložba* i *elektronička građa* rezultira s 30 bibliografskih zapisa koji se odnose na virtualne izložbe, na digitaliziranu zagrebačku baštinu i na različitu elektroničku građu. Na portalu *Virtualne izložbe*⁵¹ u izborniku *E-izvori* KGZ-a nalazi se 17 virtualnih izložbi, što pokazuje da 6 izložbi nije katalogizirano. Također se može utvrditi da su katalogizirane samo virtualne izložbe Knjižnica grada Zagreba, jer poveznica i bibliografskih zapisa virtualnih izložbi iz drugih knjižnica nema. Iznimka je bibliografski zapis za virtualnu šetnju na DVD-ROM-u *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja : virtualna šetnja : djela iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 8. prosinac 2009. - 31. siječanj 2010.*

Katalogizirane online virtualne izložbe prikazane su na tablici 1, a nekatalogizirane su prikazane na tablici 2.

⁴⁹ Katalog Knjižnica grada Zagreba. Dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/rezultati.aspx?¤tPage=1&searchById=20&sort=0&spid0=20&spv0=virtuelna+izložba> (14.9.2019.).

⁵⁰ Virtualne izložbe. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/virtualne-izlozbe/1638>
<http://virtualkgz.wix.com/exhibition#!izlo%C5%BEbe> (14.9.2019.).

⁵¹ KGZ. Virtualne izložbe. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/virtualne-izlozbe/1638> (14.9.2019.)

Tablica 1. Katalogizirane virtualne izložbe u mrežnom katalogu KGZ.

Naslov virtualne izložbe	Nastanak	Objava	Zahtjevi sustava	Vrsta građe	Pristup
<i>Naše nebo : [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2009.	2011.	Adobe Acrobat Reader; pristup internetu	-elektronička - građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Zagreb na pragu modernog doba : [virtualna izložba]</i>	na temelju projekta, dopunjuje se	2010- .	Microsoft Silverlight Plugin; pristup internetu	-elektronička građa -časopis	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Zagrebačke tiskare 17. i 18. stoljeća : [virtualna izložba]</i>	na temelju projekta, dopunjuje se	2011- .	Microsoft Silverlight Plugin; pristup internetu	-elektronička građa -časopis	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Antun Gustav Matoš : [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2013.	2013- .	publikacija u formatu PDF; sadrži 14 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Marin Držić : 1508.-2008 : [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2008.	2011.	publikacija u formatu PDF; sadrži 17 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Sličice iz prošlosti Črnomerca : od Mandalice do Keglbajsa: [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2013.	[2013?]	publikacija u formatu PDF; sadrži 20 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Sličice iz prošlosti Črnomerca : od Mandalice do Mitnice : [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2012.	[2012?]	publikacija u formatu PDF; sadrži 20 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Stjepan Miletić : 24. ožujka 1868. - 8. rujna 1908. : [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2008.	2012.	publikacija u formatu PDF; sadrži 16 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>Antun Gustav Matoš : (13. lipnja 1873. - 17. ožujka 1914.) : izložba u povodu 100. obljetnice smrti: [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2014.	2014.	publikacija u formatu PDF; sadrži 20 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe
<i>30 godina s Krležom bez Krleže : pjesnik, novelist, dramatičar, esejist, romanopisac :</i>	na temelju izložbe iz 2011.	2012.	publikacija u formatu PDF; sadrži 20 str.	-elektronička građa -omeđena tekstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe

<i>Miroslav Krleža, Zagreb, 7. VII. 1893. - Zagreb, 29. XII. 1981. : [virtualna izložba]</i>					
<i>Ivana Brlić Mažuranić : u povodu 130. obljetnice rođenja: [virtualna izložba]</i>	na temelju izložbe iz 2004.	2010.	publikacija u formatu Silverlight; sadrži 44 str.	-elektronička građa -omeđena telstualna građa	- katalog - portal Virtualne izložbe

Tablica 2. Nekatalogizirane virtualne izložbe, ne nalaze se u mrežnom katalogu KGZ.

Naslov virtualne izložbe	Nastanak	Objava	Pristup	Mrežni katalog
<i>Marija Jurić Zagorka</i>	na temelju izložbe 2007.	2007.	- portal Virtualne izložbe, bez pristupa, bez poveznice	bibliografskog zapisa nema
<i>Ivo Andrić : izložba uz 120 godišnjicu rođenja</i>	na temelju izložbe 2012.	2012.	- portal Virtualne izložbe	bibliografskog zapisa nema
<i>60 godina Knjižnice u Podsusedu</i>	na temelju izložbe 2012.	2012.	- portal Virtualne izložbe	bibliografskog zapisa nema
<i>Zlatno doba Podsuseda – pabirci prošlosti</i>	na temelju izložbe 2012.	2012.	- portal Virtualne izložbe	bibliografskog zapisa nema
<i>Narodna tiskarnica Ljudevita Gaja</i>	na temelju izložbe 2019.	2019.	- portal Virtualne izložbe	bibliografskog zapisa nema
<i>August Šenoa : 14. studenog 1838. – 13.prosinca 1881.</i>	na temelju izložbe 2018.	2019.	- portal Virtualne izložbe	bibliografskog zapisa nema

4.2. NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU (NSK)

Pretraživanje mrežnog kataloga NSK⁵² po ključnim riječima *virtualna izložba* rezultira s osam bibliografskih zapisa članaka i knjiga u kojima se govori o virtualnim izložbama. Pretraživanjem po riječima iz naslova *izložba* i *elektronička građa* dobiva se 11 bibliografskih

⁵² Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: http://katalog.nsk.hr/F/BSPN4CANR5IB91G6HR35FMUCDXI9SGMQGT1IMR5XFUBK239U4K-14966?func=find-e&request=virtualna+izlo%C5%BEba&find_scan_code=FOUND_WRD&adjacent=N&x=58&y=8&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_2=WYR&filter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_4=WFM&filter_request_4=&filter_code_5=WSL&filter_request_5= (20.4.2019.).

zapisa⁵³ od kojih se 3 odnose na online virtualne izložbe, 5 ih se odnosi na kataloge izložbi na CD-ROM-u i 3 se odnose na kartografske, slikovne i tekstualne podatke na CD-ROM-u. Katalogizirane online virtualne izložbe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu prikazane su u tablici 3.

Tablica 3. Katalogizirane online virtualne izložbe u mrežnom katalogu NSK.

Naslov virtualne izložbe	Nastanak	Objava	Zahtjevi sustava	Vrsta građe	Pri stup
<i>Šetnja od grada do duše i natrag [Elektronička građa] : izložba fotografija = A stroll from the city to the soul and back : photo-exhibition</i>	izložba održana 2016.	2016.	publikacija u formatu PDF	- online - elektronička građa	World Wide Web
<i>Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja [Elektronička građa] : izložba u povodu 90. obljetnice Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, 8. prosinca 2009. – 31. siječnja 2010., Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb</i>	izložba održana 2009/2010.	2009- .	veza na internet	- online - integrirajuća građa	World Wide Web
<i>Zgraf [Elektronička građa] : Međunarodna izložba grafičkog dizajna i vizualnih komunikacija = International Exhibition of Graphic Design and Visual Communications.</i>	trijenalna izložba od 1975- .	1999- .	veza na internet	- online - integrirajuća građa	World Wide Web

Ovo pretraživanje također pokazuje da su katalogizirane i vlastite virtualne izložbe (*Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja*) i virtualne izložbe objavljene izvan Knjižnice (*Šetnja od grada do duše i natrag* i *Zgraf*).

Pretraživanje portala *Virtualne izložbe*⁵⁴ u izborniku *Digitalne zbirke NSK-a* rezultira s 19 virtualnih izložbi od kojih je 11 vlastitih, 1 je bez poveznice i 7 ih je iz drugih knjižnica. Na portalu se prikazuje i obavijest da je web stranica u izradi. Niti jedna virtualna izložba objavljena na portalu nije katalogizirana.

⁵³Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: http://katalog.nsk.hr/F/BSPN4CANR5IB91G6HR35FMUCDXI9SGMQGT1IMR5XFUBK239U4K-18088?func=short-0&set_number=044964 (14.9.2019.).

⁵⁴ Virtualne izložbe. Dostupno na: <http://virtualna.nsk.hr/stari/> (28.9.2019.).

Tablica 4. Virtualne izložbe na portalu *Virtualne izložbe Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu*.

Naslov virtualne izložbe	Knjižnica	Nastanak	Objava	Pristup	Bibliografski zapis
<i>Ruđer Bošković</i>	NSK	izložba održana 2011.	2011.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Antun Gustav Matoš</i>	NSK	izložba održana 2014.	2014.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>1914 : svakodnevica 1914. u starim novinama</i>	NSK	izložba održana 2014.	2014.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Hrvatska glagoljica</i>	NSK	izložba održana 2018.	2019	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Crteži Huga Conrada von Hötzendorfa</i>	NSK	izložba održana 2017.	2017.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Faust Vrančić</i>	NSK	izložba održana 2015.	2017.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Jezik sveti mojih djedova</i>	NSK	izložba održana 2015.	2016.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Prošlost i sadašnjost Krke</i>	NSK	izložba održana 2016/2017.	2016.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Blago NSK</i>	NSK	izložba održana 2007.	2007.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Knjige riječi: Tanah, Biblija, Kuran u Hrvatskoj.</i>	NSK	izložba održana 2006/2007.	2006.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Vizualiziranje Nacionalnog: skjavonske/ilirske bratovštine i kolegij u Italiji u zbirkama NSK</i>	NSK FFZG	znanstveni projekt 2015/2018.	2019.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Virtualna izložba Marko Marulić</i>	NSK			Error 404 – page not found	nema
<i>Književna baština R. F. Magjera</i>	Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek	projekt digitalizacije iz 2014.	2015.	portal Virtualne izložbe	nema

<i>Pablo Picasso : proslava osamdesetog rođendana - Vallauris 1961.</i>	HAZU	digitalizirani dokumenti i fotografije	2013.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>1914 : Prvi svjetski rat – iz zbirki Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti</i>	HAZU	digitalizirani dokumenti hrvatskih vojnika iz 1. svjetskog rata	2014.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Đuro Sudeta</i>	Narodna knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar i Point	znanstveni skup iz 2004.	2006.	portal Virtualne izložbe	nema
Petar Preradović	Narodna knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar	baza podataka	2005.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Silvije Strahimir Kranjčević</i>	CARNet	projekt digitalizacije 2000/2002.	2002.	portal Virtualne izložbe	nema
<i>Nikola Andrić – Parižanin s Vuke</i>	Gradska knjižnica Vukovar	izložba održana 2007.	2019.	portal Virtualne izložbe	nema

Virtualnim izlozbama NSK može se pristupiti isključivo preko izbornika *Virtualne izložbe*, jer u mrežnom katalogu nema njihovih bibliografskih zapisa. Jedina katalogizirana online virtualna izložba NSK, *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja*, nije postavljena na portal *Virtualne izložbe* te joj se može pristupiti jedino pretraživanjem mrežnog kataloga. U radu o virtualnoj izložbi *Crteži Huga Conrada von Hötzendorfa*⁵⁵ navodi se da su svi radovi ovog autora katalogizirani prema standardu ISBD⁵⁶ u formatu MARC 21 i uneseni u sustav Aleph. Pretraživanjem mrežnog kataloga po autoru *Hugo Conrad von Hötzendorf* dobiva se 32 bibliografska zapisa vizualne građe odnosno likovnih radova tog autora koji su i prikazani u virtualnoj izložbi. Također je katalogiziran i katalog izložbe *Crteži Huga Conrada von*

⁵⁵ Vlašić Jurić V.; Perkec, M. Povezivanje digitalnih podataka iz distribuiranih izvora na primjeru izgradnje virtualne izložbe *Crteži Huga Conrada von Hötzendorfa*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 61, 1(2018), str. 555-572. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/643> (14.9.2019.).

⁵⁶ ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

Hötzendorfa iz fonda *Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* održane 2017. u stvarnom prostoru NSK. Zanimljiv je podatak da su sve sastavnice virtualne izložbe katalogizirane, katalogiziran je i katalog održane stvarne izložbe koje više nema, a sama virtualna izložba koja je postavljena na portalu *Digitalne zbirke NSK* i koju se može razgledavati, nije katalogizirana. Za tiskanu građu uobičajeno se katalogiziraju sve sastavnice i matična jedinica građe, kao npr. zbornik u kojemu su svi radovi katalogizirani i povezani sa zbornikom koji je i sam katalogiziran.

4.3. OSTALE HRVATSKE KNJIŽNICE KOJE SU IZRADILE VIRTUALNE IZLOŽBE

Bibliografski zapisi virtualnih izložbi *Đuro Sudeta* i *Petar Preradović* iz Narodne knjižnice "Petar Preradović" Bjelovar ne mogu se pronaći u njihovom mrežnom katalogu⁵⁷ što upućuje na pretpostavku da nisu katalogizirane.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek svoju virtualnu izložbu *Književna baština R. F. Magjera* vjerojatno nije katalogizirala budući da je nema u mrežnom katalogu.⁵⁸

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti svojih 5 virtualnih izložbi: 1. *Pablo Picasso : proslava osamdesetog rođendana - Vallauris 1961.*; 2. *Prvi svjetski rat – iz zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*; 3. *Od tvornice do muzeja : Gliptoteka HAZU*; 4. *Salon Ullrich : prva zagrebačka privatna galerija*; 5. *The Strossmayer Gallery - Museo Correr 1942 exchange*, vjerojatno nije katalogizirala, jer pretraživanje mrežnog kataloga ne daje rezultat.⁵⁹

U mrežnom katalogu Gradske knjižnice Zlatar⁶⁰ ne može se pronaći bibliografski zapis *Virtualne izložbe ilustracija Nedjeljke i Rajke Hrbić*.

Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica u svom mrežnom katalogu⁶¹ nema bibliografski zapis za virtualnu izložbu *Koprivnica i Prvi svjetski rat*.

Sveučilišna knjižnica Rijeka također u svome mrežnom katalogu⁶² nema bibliografski zapis za virtualnu izložbu *390. godina od osnivanja knjižnice isusovačkog kolegija u Rijeci*.

⁵⁷ Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar. Dostupno na: <https://www.knjiznica-bjelovar.hr/> (14.9.2019.)

⁵⁸ Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. Dostupno na: <http://161.53.208.100/cgi-bin/wero.cgi> (14.9.2019.)

⁵⁹ Knjižnica HAZU. Dostupno na: <http://katalog.hazu.hr/web/start01.htm> (14.9.2019.)

⁶⁰ Gradska knjižnica Zlatar. Dostupno na: <http://www.knjiznica-zlatar.hr/> (14.9.2019.)

⁶¹ Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica. Katalog. Dostupno na: <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/defaultcont.asp?id=15&n=1> (14.9.2019.)

⁶² SVRKI - Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna knjižnica. Katalozi. Dostupno na: <https://www.svkri.uniri.hr/index.php/za-korisnike/katalozi> (14.9.2019.).

Pretraživanja mrežnih kataloga hrvatskih knjižnica koje na svojim mrežnim stranicama imaju objavljene virtualne izložbe pokazuju da se one pretežno ne katalogiziraju. Sustavno se katalogiziraju samo u KGZ-u i to isključivo vlastite virtualne izložbe. NSK katalogizira i vlastite i tuđe virtualne izložbe, ali u zanemarivom broju, jer većina objavljenih virtualnih izložbi nije katalogizirana.

4.4. KNJIŽNICE U SVIJETU

Pretraživanje mrežnih kataloga svjetskih knjižnica pokazuje raznolikost u praksi katalogizacije virtualnih izložbi.

Jedna od vodećih svjetskih knjižnica na području virtualnih izložbi svakako su Knjižnice Smithsonian (Smithsonian Libraries)⁶³ koje se sastoje od 21 specijalne knjižnice. Virtualne izložbe dostupne su na njihovoj početnoj mrežnoj stranici na portalu *Exhibitions*⁶⁴ u kojemu se nudi pristup sljedećim podizbornicima: 1. Vlastite aktualne online virtualne izložbe; 2. Prošle vlastite online virtualne izložbe; 3. *Library and Archival Exhibitions on the Web*,⁶⁵ poveznice na 3000 međunarodnih i višejezičnih online virtualnih izložbi iz knjižnica, arhiva i muzeja širom svijeta; 4. Najava budućih izložbi; 5. Gostujuće izložbe. Virtualne izložbe mogu se pretražiti i u mrežnom katalogu SIRIS⁶⁶ koji sadrži bibliografske zapise s poveznicama na virtualne izložbe i informacijama o izložbi. Pretraživanje po riječima *exhibition* i *electronic resource* rezultiralo je s 119 bibliografskih zapisa za američke, švicarske, britanske, francuske, kanadske, njemačke, irske, bjelorusku i hrvatsku izložbu (virtualna šetnja po izložbi na CD-ROM-u).⁶⁷ Ovo pretraživanje obuhvatilo je i online virtualne izložbe kao i izložbe ili njihove kataloge na optičkom disku. Pretraživanje po riječima *online exhibition* i *electronic resource* rezultira s 37 bibliografskih zapisa, a po riječima *virtual exhibition* i *electronic resource* s 30 bibliografskih zapisa. Na temelju pretraživanja kataloga može se zaključiti da su katalogizacijom obuhvaćene vlastite i tuđe virtualne izložbe, ali u manjem opsegu.

⁶³ Smithsonian Libraries. Dostupno na: <https://library.si.edu/> (14.9.2019.).

⁶⁴ Smithsonian Libraries. Exhibitions. Dostupno na: <https://library.si.edu/exhibitions> (14.9.2019.).

⁶⁵ Smithsonian Libraries. Library and Archival Exhibitions on the Web. Dostupno na: <https://www.sil.si.edu/SILPublications/Online-Exhibitions/> (14.9.2019.).

⁶⁶ Smithsonian Libraries. Library Catalog. Dostupno na: <https://siris-libraries.si.edu/ipac20/ipac.jsp?profile=liball> (14.9.2019.).

⁶⁷ Smithsonian Libraries. Library Catalog. Dostupno na: <https://siris-libraries.si.edu/ipac20/ipac.jsp?session=15K9L8177781O.533906&menu=search&aspect=power&npp=20&ipp=20&spp=20&profile=liball&ri=&index=GW&term=exhibition&oper=AND&x=13&y=4&aspect=power&index=GW&term=electronic+resource&oper=AND&index=TW&term=&oper=AND&index=SW&term=&uloper=%3D&ullimit=&uloper=%3D&ullimit=&sort=> (14.9.2019.)

Virtualnim izlozbama u Kongresnoj knjižnici (Library of Congress)⁶⁸ može se pristupiti na portalu *Exhibitions*⁶⁹ koji sadrži izbornike s tekućim i završenim izlozbama te abecedni popis svih izložbi. Pritiskom na naslov izložbe ulazi se u tekst s informacijama o izložbi, odakle se dalje mogu odabrati razgledanje izložbe, izložaka, multimedije itd. Pretraživanjem kataloga po riječima *online exhibition* i *electronic resource* dobivaju se 74 bibliografska zapisa virtualnih izložbi koje su pretežno elektroničke inačice izložbi održanih u Kongresnoj knjižnici, ali ima i bibliografskih zapisa koji se odnose na virtualne izložbe održane u drugim knjižnicama i zemljama.⁷⁰ Izložbe su katalogizirane po svom dominantnom svojstvu, tako da su virtualne izložbe koje sadrže fotografije i tekst katalogizirane kao omeđena tekstualna građa (knjige), one koje sadrže zemljopisne karte kao kartografska građa, one koje su softveri, baze podataka ili multimedija kao elektronička građa, a one koje se nadopunjuju, kao serijska ili integrirajuća građa. Pretraživanje po riječima *virtual exhibition* i *electronic resource* rezultira s 9 bibliografskih zapisa od kojih se 7 odnosi na virtualne izložbe na CD-ROM-u i 2 na online virtualne izložbe. Na temelju pretraživanja može se zaključiti da se u Kongresnoj knjižnici katalogiziraju vlastite i tuđe virtualne izložbe i to u skladu s propisom bibliografskog formata MARC 21 koji određuje da se građa na elektroničkom mediju katalogizira prema dominantnom svojstvu informacija koje sadrži.

Francuska nacionalna knjižnica (Bibliothèque nationale de France)⁷¹ u izborniku *Sites multimédias et expos virtuelles* omogućuje da se u podizborniku *Expositions.bnf.fr*⁷² pristupi razgledanju 98 virtualnih izložbi ponuđenih unutar 6 galerija (zbirki): 1. Knjiga i pisanje; 2. Pisci i pripovjedači; 3. Povijest prezentacija; 4. Umjetnost i arhitektura; 5. Fotografija; 6. Zemljopisne karte i globusi. Pritiskom na sliku ili naslov virtualne izložbe ulazi se u virtualni svijet ogromnih mogućnosti, jer se iz nekih izložbi povezanih sa školskim kurikulumima, može pristupiti *Razredima*,⁷³ pedagogijskom portalu s brojnim online izvorima znanja, *Educeci*,⁷⁴ edukacijskom portalu koji sadrži pedagogijske, kulturne i znanstvene izvore za nastavnike,

⁶⁸ Library of Congress. Dostupno na: <https://www.loc.gov/> (14.9.2019.)

⁶⁹ Library of Congress. Exhibitions. Dostupno na: <http://www.loc.gov/exhibits/> (14.9.2019.)

⁷⁰ Library of Congress Catalog. Dostupno na:

<https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchArg1=online+exhibition&argType1=all&searchCode1=GKEY&searchType=2&combine2=and&searchArg2=electronic+resource&argType2=all&searchCode2=GKEY&combine3=and&searchArg3=&argType3=all&searchCode3=GKEY&year=1519-2019&fromYear=&toYear=&location=all&place=all&type=all&language=all&recCount=25> (14.9.2019.).

⁷¹ Bibliothèque nationale de France. Dostupno na: <https://www.bnf.fr/fr> (14.9.2019.).

⁷² Bibliothèque nationale de France. Sites multimédias et expos virtuelles, Expositions. Dostupno na: <https://www.bnf.fr/fr/sites-multimedias-et-expos-virtuelles#bnf-expositions-bnf-fr> (14.9.2019.).

⁷³ Bibliothèque nationale de France. Classes. Dostupno na: <http://classes.bnf.fr/index.php> (14.9.2019.).

⁷⁴ Bibliothèque nationale de France. Éduthèque. Dostupno na: <http://www.edutheque.fr/accueil.html> (14.9.2019.).

zatim se može povezati s digitaliziranom građom o događajima i osobama značajnima za neko razdoblje te s digitaliziranim člancima, knjigama, fotografijama, enciklopedijama, antologijama i književnim djelima te čitati francuske klasike online i saznati sve o njima i vremenu u kojemu su živjeli.⁷⁵ Pretragom mrežnog kataloga BnF⁷⁶ po riječima *exposition* i *ressource électronique* dobiva se 227 bibliografskih zapisa koji se odnose na francuske i inozemne virtualne izložbe online i na CD-ROM-u. Poveznica u zapisima vodi do virtualnih izložbi. Pretraga naslova virtualnih izložbi s portala *Expositions* u mrežnom katalogu pokazuje da su katalogizirani uglavnom katalogi fizičkih izložbi na temelju kojih su izrađene virtualne izložbe. Pretragom francuskog skupnog kataloga SUDOC⁷⁷ po riječima *exposition virtuelle* dobiva se 58 bibliografskih zapisa među kojima su navedeni izrazi *ressource électronique* i *exposition virtuelle*. I u bibliografskim zapisima Knjižnica grada Zagreba naveden je izraz *virtualna izložba*, uz opću oznaku građe *elektronička građa*. Katalogizacijom su obuhvaćene francuske i inozemne virtualne izložbe.

The screenshot shows the search results for 'exposition virtuelle' in the SUDOC database. The page header includes 'Liste des résultats | Notice détaillée | Où trouver ce document ?' and 'Copyright © 2019 ABES / OCLC'. Below the header, it indicates 'rechercher (et) (Mots du titre) exposition virtuelle | 58 résultat(s)'. On the left, there are filters for 'Type de publication', 'Langue de publication', and 'Pays de publication'. A table below the filters shows the search results:

Mot	Type	Compte
exposition	Mots du titre	[≥240477]
virtuelle	Mots du titre	[998]

The main results list contains 9 items, each with a red icon and a title:

1. Henri Ciriani : l'espace émouvant : [exposition virtuelle] Centre d'archives d'architecture du XXe siècle (Paris) / 2019
2. Efficacité de la thérapie par exposition en réalité virtuelle dans la prise en charge de la dysmorphophobie des patientes atteintes d'anorexie mentale : étude de supériorité, randomisée, contrôlée : protocole et mise en place de l'étude Manes, Antoine (1990-....) / 2019
3. Boris Maslow (1893-1962) : les aventures d'un architecte russe au Maroc : [exposition virtuelle] Centre d'archives d'architecture du XXe siècle (Paris) / 2018
4. Architectes français à Berlin au XXe siècle : [exposition virtuelle] Centre d'archives d'architecture du XXe siècle (Paris) / 2018
5. Architecture & lumière au XXe siècle : exploration des collections d'archives d'architecture du XXe siècle par les étudiants de l'Université de Picardie Jules-Verne, Amiens : [exposition virtuelle] Centre d'archives d'architecture du XXe siècle (Paris) / 2018
6. Traverser les réalités : exposition de vidéos 360° en réalité virtuelle Maës, Manon / 2018
7. Le musée de l'hôpital Saint-Louis : une exposition virtuelle de la BIU Santé Bibliothèque interuniversitaire de santé (Paris) / 2017
8. Marcel Lods (1891-1978) : visions croisées sur l'homme et l'oeuvre : [exposition virtuelle] Centre d'archives d'architecture du XXe siècle (Paris) / 2017
9. André Bruyère : projets et paroles : [exposition virtuelle] Centre d'archives d'architecture du XXe siècle (Paris) / 2016

Slika 4. Bibliografski zapisi za virtualne izložbe u francuskom skupnom katalogu SUDOC.

Na mrežnim stranicama Britanske knjižnice (British Library)⁷⁸ virtualne izložbe mogu se posjetiti na dva portala. Na početnoj stranici Knjižnice na portalu *Discover and Learn*⁷⁹ u

⁷⁵ BnF Gallica. Essentiels literature. Dostupno na: <https://gallica.bnf.fr/essentiels/> (14.9.2019.).

⁷⁶ BnF Catalogue Général. Dostupno na: <https://catalogue.bnf.fr/search.do?mots1=ALL;0;0;ressource+%C3%A9lectronique+%&mots0=ALL;-1;0;exposition&&pageRech=rav> (14.9.2019.).

⁷⁷ Catalogue SUDOC. Dostupno na: <http://www.sudoc.abes.fr/xslt//DB=2.1/SET=2/TTL=41/CMD?ACT=SRCHA&IKT=4&SRT=YOP&TRM=exposition+virtuelle+> (14.9.2019.).

⁷⁸ British Library. Dostupno na: www.bl.uk (14.9.2019.).

⁷⁹ British Library. Discover and Learn. Dostupno na: <https://www.bl.uk/discover-and-learn/online-exhibitions> (14.9.2019.).

podizborniku *Online exhibitions* virtualne izložbe mogu se pregledavati po predmetu i po razdoblju na koje se odnose. Izložbe su zapravo zbirke poveznica na niz manjih virtualnih izložbi s digitalnom i digitaliziranom građom. Na portalu *Online Gallery*⁸⁰ na kojemu je okupljeno 30.000 jedinica građe Britanske knjižnice u podizborniku *Online exhibitions* može se odabrati pregled svih online izložbi, ili samo najpopularnijih ili najnovijih. Ove online izložbe također su online zbirke koje sadrže mnoge zasebne virtualne izložbe. Pretraživanjem kataloga⁸¹ uočava se da bibliografskih zapisa za online zbirke nema. Brojnost kataloga s izložbi koji se katalogiziraju utjecala je na Britansku knjižnicu da objavi *Smjernice za izradbu bibliografskih zapisa kataloga izložbi u bibliografskom formatu RDA*.⁸²

U kanadskom nacionalnom katalogu *Aurora*⁸³ i u skupnom katalogu *Voilà* mogu se pretražiti bibliografski zapisi kanadskih virtualnih izložbi i same izložbe.

Europska multimedijalna online knjižnica *Europeana*⁸⁴ utemeljena 2008. godine na svom portalu *Europeana Collections* ima izbornik *Exhibitions*⁸⁵ s izložbama na kojemu se izložbe objavljuju od 2010. godine. Na njemu se izložbe mogu razgledavati po temama ili pretraživanjem, poveznicom se ulazi i razgledava izložba. Za jedinice građe prikazane na izložbama navedeni su metapodaci kao i za izložbe.

⁸⁰ British Library. Online Gallery. Dostupno na: <http://www.bl.uk/onlinegallery/onlineex/index.html> (14.9.2019.).

⁸¹ Explore the British Library. Dostupno na: [http://explore.bl.uk/primo_library/libweb/action/search.do?mode=Basic&vid=BLVU1&vl\(freeText0\)=&tab=local_tab&](http://explore.bl.uk/primo_library/libweb/action/search.do?mode=Basic&vid=BLVU1&vl(freeText0)=&tab=local_tab&) (14.9.2019.).

⁸² Special topics in RDA: exhibition and art catalogues. // British Library. Dostupno na: <https://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/rda-exhibitions-and-art-catalogues-201412.pdf> (14.9.2019.).

⁸³ Library and Archives Canada. Dostupno na: <http://www.bac-lac.gc.ca/eng/search/Pages/library-search.aspx> (14.9.2019.).

⁸⁴ Europeana. Dostupno na: www.europeana.eu (14.9.2019.).

⁸⁵ Europeana Collections. Exhibitions. Dostupno na: <https://www.europeana.eu/portal/en/exhibitions/foyer> (14.9.2019.).

5. KATALOGIZACIJA U FORMATIMA MARC

Formati MARC (naziv je akronim riječi *MAchine-Readable Cataloging*) od vitalnog su značaja u poslovanju knjižnica i bibliografskih središta kao standardi za prikaz bibliografskih podataka u strojno čitljivom obliku. Početak digitalnih formata MARC za opis knjižnične građe u strojno čitljivom katalogiziranju seže u šezdesete godine 20. stoljeća kada je američka programerka i sistemska analitičarka Henriette D. Avram,⁸⁶ iz Kongresne knjižnice (Library of Congress) zajedno s nekoliko kolega 1968. završila probni projekt MARC (engl. *MARC Pilot Project*) kao standard za strojno čitljive bibliografske zapise omogućivši automatizaciju knjižničnog poslovanja te izradbu i razmjenu bibliografskih podataka elektroničkim putem.⁸⁷ Radeći u suradnji s Američkim knjižničarskim društvom (American Library Association) i Američkim nacionalnim institutom za normizaciju (American National Standards Institute) postigla je da standard MARC bude prihvaćen 1971. kao američki standard, a zatim i kao međunarodni standard koji je 1973. odobrila *Međunarodna organizacija za normizaciju (International Organization for Standardization)*.⁸⁸

Standardi MARC sastoje se od 5 formata: za bibliografske zapise, za pregledne zapise, za zapise o posjedovanju, za klasifikacijske zapise i za zapise podataka o zajednici. Zapisi u formatu MARC sastoje se od tri elementa: *strukture zapisa (record structure)*, *označitelja sadržaja (content designation)* i *sadržaja elemenata podataka (dana content)*. Mnoge zemlje u skladu sa svojim potrebama izradile su inačice formata MARC: SAD format USMARC, Kanada format CAN/MARC, Velika Britanija format UKMARC, Mađarska format HUNMARC, Norveška format NORMARC, format INTERMARC u Francuskoj nacionalnoj knjižnici itd.

Spajanjem standarda USMARC i CAN/MARC nastao je 1999. godine MARC 21 zamišljen kao format za 21. stoljeće.⁸⁹ Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) 1977. godine preporučio je i izdao format UNIMARC (naziv je akronim riječi *UNIversal MAchine Readable Cataloguing*)⁹⁰ koji danas obuhvaća 4 formata: za bibliografske zapise, za pregledne zapise, za zapise o posjedovanju i za klasifikacijske zapise. I jedan i drugi format koriste se u svijetu i u

⁸⁶ Henriette Avram. // Wikipedia : the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Henriette_Avram (14.9.2019.).

⁸⁷ Morton, Katharine D. The MARC formats : an overview. // *American archivist.* 49, 1(1986), str. 22-23.

⁸⁸ MARC standards. // Wikipedia : the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/MARC_standards (14.9.2019.).

⁸⁹ MARC standards. Dostupno na: <https://www.loc.gov/marc/faq.html#definition> (14.9.2019.).

⁹⁰ UNIMARC formats and related documentation. Dostupno na: <https://www.ifla.org/publications/unimarc-formats-and-related-documentation> (14.9.2019.).

Hrvatskoj za izradu bibliografskih i drugih zapisa i zbog toga se u radu prikazuje katalogizacija virtualnih izložbi posebno u formatu MARC 21 i posebno u formatu UNIMARC. Ovi formati se u Hrvatskoj koriste u različitim knjižničnim sustavima: najznačajniji korisnici formata UNIMARC su Knjižnice grada Zagreba (KGZ) u sustavu ZAKI s 30 umreženih knjižnica⁹¹ te 38 umreženih knjižnica u sustavu CROLIST.⁹² Format MARC 21 koriste knjižnice iz sustava znanosti i visokog obrazovanja i NSK u sustavu Aleph⁹³ te Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Knjižnica Instituta Ruđer Bošković u sustavu Koha.⁹⁴

Bibliografski formati MARC nositelji su za podatke koji se u hrvatskim knjižnicama u bibliografske zapise unose prema knjižničarskom standardu *ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis*⁹⁵ i prema *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone.⁹⁶

5.1. BIBLIOGRAFSKI FORMAT MARC 21

MARC 21 nije novi format već spoj formata USMARC, američke inačice formata MARC, i formata CAN/MARC-a, kanadske inačice formata MARC. Usklađen je 1997. godine, a prvo tiskano izdanje objavljeno je 1999. godine. Temelji se na normi Američkog instituta za nacionalne standarde ANSI/NISO pod oznakom Z39.2⁹⁷ (*ANSI/NISO Z39.2-1994 (R2016) Format za razmjenu podataka*) koja omogućuje korisnicima različitih softvera i medija da komuniciraju i razmjenjuju strojno čitljive podatke te na normi za bibliografski opis ISO 2709 *Informacije i dokumentacija -- Format za razmjenu podataka*. Ove norme omogućuje izradbu i razmjenu strojno čitljivih podataka iz preglednih, bibliografskih, klasifikacijskih, podataka o posjedovanju i o zajednici. MARC 21 obuhvaća formate za sljedećih pet vrsta podataka: format *MARC 21 za bibliografske podatke*, format *MARC 21 za pregledne zapise*, format *MARC 21 za zapise o posjedovanju*, format *MARC 21 za klasifikacijske zapise* i format *MARC 21 za zapise*

⁹¹ Skupni katalog sustava ZAKI. Dostupno na:

<https://katalog.zaki.com.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1> (14.9.2019.).

⁹² Skupni katalog CROLIST. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/cgi-bin/wero.cgi> (14.9.2019.).

⁹³ Aleph, integrated library system. Dostupno na: <https://www.exlibrisgroup.com/products/aleph-integrated-library-system/> (14.9.2019.).

⁹⁴ LibLime Koha. Dostupno na: <http://www.koha.org/> (14.9.2019.).

⁹⁵ ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

⁹⁶ Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dalje PPIAK.

⁹⁷ NISO. ANSI/NISO Z39.2-1994 (R2016) Information Interchange Format. Dostupno na: <https://www.niso.org/publications/ansiniso-z392-1994-r2016-information-interchange-format> (14.9.2019.).

podataka o zajednici.⁹⁸ Virtualne izložbe katalogiziraju se u formatu *MARC 21 za bibliografske podatke*, integriranom formatu za identifikaciju i opis različitih oblika bibliografske građe.⁹⁹ On je nositelj za bibliografske podatke o tiskanoj i rukopisnoj tekstualnoj građi, elektroničkoj, kartografskoj, glazbenoj, neomeđenoj, vizualnoj i raznovrsnoj građi.¹⁰⁰

Bibliografski format MARC 21 sadrži elemente podataka¹⁰¹ za sljedeće vrste građe:

Knjige (BK) – za tiskanu, elektroničku, rukopisnu i mikrofilmiranu monografsku tekstualnu građu.

Neomeđena građa (CR) - za tiskanu, elektroničku, rukopisnu i mikrofilmiranu tekstualnu građu koja se izdaje u dijelovima s određenom učestalosti (tj. serijske publikacije, novine, godišnjaci). Napomena: do 2002. kôd je bio (SE) za serijske publikacije.

Elektronička građa (CF) – za računalni softver, brojčane podatke, računalno upravljanu multimediju i online sisteme ili servise. Ostale vrste elektroničke građe kodiraju se po svom dominantnom svojstvu. Građa može biti monografska ili serijska.

Kartografska građa (MP) – za tiskanu, elektroničku, rukopisnu i mikrofilmiranu kartografsku građu uključujući atlase, karte i globuse. Građa može biti monografska ili serijska.

Glazbena građa (MU) – za tiskanu, elektroničku, rukopisnu i mikrofilmiranu glazbu kao i za glazbene zvučne snimke i neglazbene zvučne snimke. Građa može biti monografska ili serijska.

Vizualna građa (VM) – za projicirane medije, neprojicirane medije, dvodimenzionalne grafike, trodimenzionalne artefakte ili prirodno nastale objekte i komplete. Građa može biti monografska ili serijska.

Raznovrsna građa (MX) – prvenstveno za arhivske i rukopisne zbirke raznovrsnih oblika građe. Građa može biti monografska ili serijska. Napomena: prije 1994. kod (AM).

Vrste bibliografskih zapisa¹⁰² kodiraju se slovima abecede (osim za mikrooblike, čiji je aspekt sekundaran s obzirom na vrstu građe, što vrijedi i za elektroničku građu, čiji je aspekt sekundaran, osim za četiri navedene vrste elektroničke građe koje se kodiraju kao elektronička građa):

⁹⁸ The MARC 21 Formats : background and principles. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/96principl.html> (14.9.2019.).

⁹⁹ Library of Congress, Network Development and MARC Standards Office. MARC 21 format for bibliographic data. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic> (14.9.2019.).

¹⁰⁰ MARC 21 Bibliographic : introduction. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bdintro.html> (14.9.2019.).

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² MARC 21 Bibliographic : Leader. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bdleader.html> (14.9.2019.).

„a“ – tekstualna građa, „c“ – notna građa, „d“ – rukopisna notna građa, „e“ – kartografska građa, „f“ – rukopisna kartografska građa, „g“ – projicirani medij, „i“ – neglazbena zvučna snimka, „j“ – glazbena zvučna snimka, „k“ – dvodimenzionalna grafika koja se ne projicira, „m“ – elektronička građa, „o“ – komplet, „p“ – raznovrsna građa, „r“ – trodimenzionalni artefakti ili prirodno nastali objekti, „t“ – rukopisna tekstualna građa.

Interaktivne i multimedijalne virtualne izložbe pripadaju u elektroničku građu (CF) koja obuhvaća četiri vrste elektroničke građe: računalni softver (uključujući programe, igre, fontove), brojčane podatke, računalno upravljana multimediju i online sisteme ili servise.¹⁰³ Za virtualne izložbe bez aspekta interaktivnosti i multimedijalnosti vrijedi pravilo navedeno u *uvodnom polju* koje se odnosi na katalogizaciju kako elektroničke građe tako i virtualnih izložbi: „Ako postoji dominantno svojstvo zbog kojega bi ove vrste građe pripadale drugoj kategoriji građe uvodnog polja/vrste zapisa, koristi se kôd tog dominantnog svojstva umjesto kôda „m“ (npr. vektorski podaci koji su kartografski ne kodiraju se kao brojčani nego kao kartografski). Druge vrste elektroničke građe kodiraju se u skladu s njihovim dominantnim svojstvom (tekstualna građa, grafika, kartografska građa, zvuk, glazba, pokretna slika). U slučaju sumnje ili kada se dominantno svojstvo ne može odrediti jedinicu građe treba smatrati elektroničkom građom.“¹⁰⁴ „Kada je na elektroničkom mediju dominantno svojstvo građe tekst, karta, zvuk, grafika, tiskane muzikalije, građa se kodira prema aspektu vrste građe (Ldr/06 Vrsta zapisa: „a“, „c“, „e“). Kada se dominantno svojstvo građe ne može sa sigurnošću odrediti, odabire se kôd „m“.“¹⁰⁵ Kada se ova odredba primijeni u katalogizaciji virtualnih izložbi tada će se virtualna izložba koja se sastoji samo od teksta i slika katalogizirati kao tekstualna građa „a“, ona koja sadrži samo zemljopisne podatke kodirat će se kao kartografska građa „e“, ona koja se sastoji samo od notnih zapisa kao notna građa „c“, ona koja se sastoji od grafika kao vizualna građa „k“, itd., a u svim zapisima za opću oznaku građe navodi se Elektronička građa u uglatim zagradama. „Vrsta zapisa „m“ odabire se kada je primarno svojstvo građe interaktivnost i multimedijalnost.“¹⁰⁶ Tako će se virtualne izložbe katalogizirati kao elektronička građa „m“ kada sadrže video i audio zapise i interaktivne sadržaje. Osim što vrsta zapisa u katalogizaciji virtualnih izložbi ovisi o njihovom sadržaju, bibliografska razina zapisa ovisi o tome da li se virtualna izložba nadopunjuje i osuvremenjuje.

¹⁰³ MARC 21 Bibliographic : Leader. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bdleader.html> (14.9.2019.).

¹⁰⁴ Isto.

¹⁰⁵ Buzina, Tanja; Holub, Karolina. Mrežna građa : upute za katalogizaciju u bibliografskom formatu MARC 21 izdanje 1999. 12. verzija dopuna. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2011. Str. 62.

¹⁰⁶ Isto. Str. 12.

Bibliografska razina¹⁰⁷ kodira se slovima abecede:

„a“ – omeđena sastavnica, „b“ - neomeđena sastavnica, „c“ – zbirka, „d“ – podjedinica, „i“ – integrirajuća građa, „m“ – omeđena jedinica građe, „s“ – neomeđena jedinica građe.

Kada se virtualna izložba nadopunjuje i osuvremenjuje za bibliografsku razina određuje se kôd „i“ za integrirajuću građu ili kôd „s“ za serijsku građu. Kada se virtualna izložba ne nadopunjuje i ne osuvremenjuje već je objavljena kao monografska jedinica građe tada se određuje kôd „m“ za omeđenu građu.

Bibliografski zapis sastoji se od tri glavna dijela: *uvodnog polja, direktorija i polja promjenljive duljine*. Kôdovi koji identificiraju elemente podataka nazivaju se označitelji sadržaja i čine ih *oznake polja, indikatori i oznake potpolja*. Bibliografski format MARC 21 nositelj je za bibliografske podatke, a sadržaj podataka zapisa definiraju standardi izvan formata poput kataložnih pravilnika. Dalje se navode polja bibliografskog formata MARC 21 za katalogizaciju virtualnih izložbi u skladu s formatom,¹⁰⁸ uputama za katalogizaciju mrežne građe¹⁰⁹ i uputama za katalogizaciju omeđenih publikacija i integrirajuće građe.¹¹⁰

UVODNO POLJE

DIREKTORIJ

00X (001-008): KONTROLNA POLJA

0XX (01X-09X): POLJA KODIRANIH PODATAKA

1XX: POLJA ODREDNICA GLAVNIH KATALOŽNIH JEDINICA

20X - 24X: POLJA ZA NASLOV I OSTALA SRODNA POLJA

25X - 28X: POLJA IZDANJA, IZDAVANJA ITD.

3XX: POLJA MATERIJALNOG OPISA ITD.

4XX (490): POLJA PODATAKA O NAKLADNIČKOJ CJELINI

3XX i 5XX: NAPOMENE

6XX: POLJA PREDMETNIH ODREDNICA

70X - 75X: POLJA ODREDNICA SPOREDNIH KATALOŽNIH JEDINICA

¹⁰⁷ MARC 21 Bibliographic : Leader. Dostupno na <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bdleader.html> (14.9.2019.).

¹⁰⁸ Library of Congress, Network Development and MARC Standards Office. MARC 21 format for bibliographic data. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic> (14.9.2019.).

¹⁰⁹ Buzina, Tanja; Holub, Karolina. Mrežna građa : upute za katalogizaciju u bibliografskom formatu MARC 21 izdanje 1999. 12. verzija dopuna. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2011.

¹¹⁰ Hodak, Vesna. Omeđene publikacije, integrirajuća građa i nakladničke cjeline : priručnik za katalogizaciju u bibliografskom formatu MARC 21. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2011.

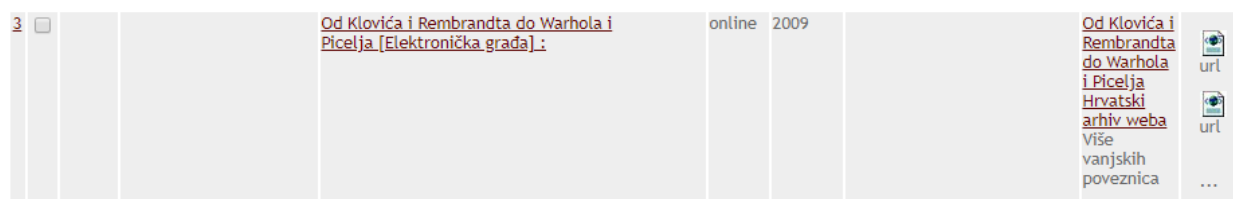
76X - 78X: POLJA ZA POVEZIVANJE KATALOŽNIH JEDINICA

841 - 88X: POLJA ZA POSJEDOVANJE, LOKACIJU, GRAFIČKO PREDSTAVLJANJE

9XX: POLJA ZA LOKALNU UPORABU

5.1.1. PRIMJERI BIBLIOGRAFSKIH ZAPISA VIRTUALNIH IZLOŽBI U BIBLIOGRAFSKOM FORMATU MARC 21 (NSK)

1 - Primjeri bibliografskih zapisa daljinski dostupne online virtualne izložbe:

Slika 5. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Vrsta građe	online
	integrirajuća građa
Naslov	◉ Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja [Elektronička građa] : izložba u povodu 90. obljetnice Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, 8. prosinca 2009. - 31. siječnja 2010., Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb / autori Mikica Maštrović [et al.]
Impresum	Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009 -.
Izlaženje	Nepoznato.
Zahtjevi sustava	Pristup: World Wide Web
Napomena	Stv. nasl. s naslovnice (opis građe dana: 21.12.2009.)
Opis/Sažetak	Mrežne stranice izložbe Grafičke zbirke NSK
Pristup	Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja Hrvatski arhiv weba Hrvatski arhiv weba (JPEG)
Predmet	◉ Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Grafička zbirka (Zagreb) -- Izložbe
UDK	◉ 769:027.54(497.5 Zagreb)(083.824)
Ostali autori	◉ Maštrović, Mikica
Ostali autori	◉ Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Zagreb). Grafička zbirka
Drugi naslov	◉ Stv. nasl. u zaglavlju HTML: Grafička zbirka NSK
ID zapisa	000722692

Slika 6. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Tablica 5. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe.

FMT	SE
LDR	00000cai a2200289 i 4500
001	000722692
003	HR-ZaNSK
005	20150327151445.0
006	m d
007	cr c
008	091221c20099999ci uu w s 0 2hrv
035	9 (HR-ZaNSK)725279
035	a (HR-ZaNSK)000722692
040	a HR-ZaNSK b hrv c HR-ZaNSK e ppiak
080	a 769:027.54(497.5 Zagreb)(083.824) 2 MRF 1998.
24500	a Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja h [Elektronička građa] : b

	izložba u povodu 90. obljetnice Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne
	knjižnice u Zagrebu, 8. prosinca 2009. – 31. siječnja 2010., Muzej za umjetnost
	i obrt, Zagreb / c autori Mikica Maštrović ... [et al.].
2461	i Stv. nasl. u zaglavlju HTML: a Grafička zbirka NSK
260	a Zagreb : b Nacionalna i sveučilišna knjižnica, c 2009 -.
310	a Nepoznato
538	a Pristup: World Wide Web
500	a Stv. nasl. s naslovnice (opis građe dana: 21.12.2009.)
520	a Mrežne stranice izložbe Grafičke zbirke NSK
61027	a Nacionalna i sveučilišna knjižnica. b Grafička zbirka (Zagreb) x Izložbe 2
	Nskps
7001	a Maštrović, Mikica
7102	a Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Zagreb). b Grafička zbirka
981	p CRO z haw
85640	u http://graficka.nsk.hr/index.php y Od Klovića i Rembrandta do Warhola i
	Picelja
85641	u http://haw.nsk.hr/publikacija/3244/od-klovica-i-rembrandta-do-warhola-i-
	picelja y Hrvatski arhiv weba
85641	u http://haw.nsk.hr/arhiva/vol3/3244/28850/image-thumb.jpg y Hrvatski arhiv
	weba (JPEG)
SYS	000722692

2 - Primjeri bibliografskih zapisa izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe:

Sljedeći primjer bibliografskog zapisa kataloga izložbe na CD-ROM-u naveden je za primjer jer se u mrežnom katalogu ne nalazi bibliografski zapis multimedijalnog interaktivnog DVD-ROM-a *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja – virtualna šetnja*, Zagreb, NSK, 2013., koji se može nabaviti kao elektronička publikacija u NSK.

3	☐	Drei Schriften - drei Sprachen [Elektronička građa]	optički disk	2002	Spremište arhiv. primjeraka: A E-71 Zatvoreno spremište: E-71
---	--------------------------	---	--------------	------	--

Slika 7. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa izravno dostupne (na materijalnom nositelju) kataloga izložbe.

Vrsta građe	optički disk
	knjiga
Naslov	<ul style="list-style-type: none"> • Drei Schriften - drei Sprachen [Elektronička građa] = Tri pisma - tri jezika : kroatische Schriftdenkmaeler und Drucke durch Jahrhunderte : izložba Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Staroslavenskog instituta iz Zagreba u suradnji s Državnom knjižnicom u Berlinu : Staatsbibliothek zu Berlin, Preussischer Kulturbesitz, 26. travnja - 8. lipnja 2002. / postav i dizajn Zlatko Rebernjak.
Vrsta e-građe	Podaci
Impresum	Zagreb : Erasmus naklada, 2002. (Zagreb : Forma Ultima)
Materijalni opis	1 optički disk (CD-ROM) : u bojama ; 12 cm.
Zahtjevi sustava	Zahtjevi sustava: PC; Windows 95
Napomena	Tekst usporedo na njem. i hrv. jeziku
	Stv. nasl. sa zaslona "Izložci"
	Dostupno i u tiskanom obliku
Drugi medij	Drei Schriften - drei Sprachen
Predmet	<ul style="list-style-type: none"> • Rukopisi -- Hrvatska -- Izložbe • Glagoljica -- Hrvatska • Tiskarstvo -- Hrvatska -- Povijest
Predmet	• Hrvatska -- Kulturna povijest
UDK	<ul style="list-style-type: none"> • 094(497.5)(064)(086) • 003.349.1(497.5)(064)(086) • 930.85(497.5)(064)(086) • 655.11(497.5)(064)(086)
Ostali autori	• Rebernjak, Zlatko
Ostali autori	• Staatsbibliothek zu Berlin
Usporedni naslov	• Tri pisma - tri jezika
ID zapisa	000469354
Povezano	Isto izdanje u drugom mediju: Drei Schriften - drei Sprachen
Lokacija/Signatura	Zatvoreno spremište: E-71
Lokacija/Signatura	Spremište arhiv primjeraka: A E-71

Slika 8. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa izravno dostupne (na materijalnom nositelju) kataloga izložbe.

Tablica 6. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

FMT	CF
LDR	00000cmm a2200433 ir4500
001	000469354
003	HR-ZaNSK
005	20150828095326.0
007	co uuu uuuuu
008	030128s2002 ci a c m 000 0 ger
015	a HK06-0045 2 HR
035	9 (HR-ZaNSK)470103
035	9 (HR-ZaNSK)430128025
035	a (HR-ZaNSK)000469354
040	a HR-ZaNSK b hrv c HR-ZaNSK e ppiak
0411	a ger a hrv
042	a croatica
044	a ci c hr
080	a 094(497.5)(064)(086)
080	a 003.349.1(497.5)(064)(086)
080	a 930.85(497.5)(064)(086)
080	a 655.11(497.5)(064)(086)
24500	a Drei Schriften - drei Sprachen h [Elektronička građa] = b Tri pisma - tri jezika : kroatische Schriftdenkmaeler und Drucke durch Jahrhunderte : izložba Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Staroslavenskog instituta iz Zagreba u suradnji s Državnom

	knjižnicom u Berlinu : Staatsbibliothek zu Berlin, Preussischer Kulturbesitz, 26. travnja - 8. lipnja 2002. / c postav i dizajn Zlatko Rebernjak.
24611	a Tri pisma - tri jezika
256	a Podaci
260	a Zagreb : b Erasmus naklada, c 2002. e (Zagreb : f Forma Ultima)
300	a 1 optički disk (CD-ROM) : b u bojama ; c 12 cm.
500	a Tekst usporedo na njem. i hrv. jeziku
500	a Stv. nasl. sa zaslona "Izložci"
500	a Dostupno i u tiskanom obliku
538	a Zahtjevi sustava: PC; Windows 95
650 7	a Rukopisi z Hrvatska x Izložbe 2 nskps
650 7	a Glagoljica z Hrvatska 2 nskps
650 7	a Tiskarstvo z Hrvatska x Povijest 2 nskps
651 7	a Hrvatska x Kulturna povijest 2 nskps
7001	a Rebernjak, Zlatko 4 art
7102	a Staatsbibliothek zu Berlin
7760	t Drei Schriften - drei Sprachen w (HR-ZaNSK)000311544
981	a A20/02 p CRO
LKR	a PAR b 000311544 l NSK01 m Drei Schriften - drei Sprachen n Drei Schriften - drei Sprachen r 7760
8524	j E-71
876	e CY a 58/2002
8860	2 unimarc b 01745nlm0 2200409 450
SYS	000469354

5.2. BIBLIOGRAFSKI FORMAT UNIMARC

U svrhu poboljšanja međunarodne razmjene bibliografskih podataka u strojno čitljivom obliku između nacionalnih bibliografskih središta Radna grupa za označitelje sadržaja IFLA-e (IFLA Working Group on Content Designators) preporučila je bibliografski format UNIMARC (UNiversal MACHine Readable Cataloguing) koji je Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions - IFLA) izdao 1977. godine pod naslovom *UNIMARC : universal MARC format*¹¹¹ (*UNIMARC : format za univerzalno strojno čitljivo katalogiziranje*). Drugo izdanje izdano je 1980. godine.¹¹² *UNIMARC handbook*¹¹³ (*Priručnik za UNIMARC*) objavljen je 1983. godine, a

¹¹¹ UNIMARC : universal MARC format / recommended by the IFLA Working Group on Content Designators set up by the IFLA Section on Cataloguing and the IFLA Section on Mechanization. London : IFLA International Office for UNC, 1977.

¹¹² UNIMARC : universal MARC format / recommended by the IFLA Working Group on Content Designators set up by the IFLA Section on Cataloguing and the IFLA Section on Mechanization. London : IFLA International Office for UBC, 1980.

¹¹³ UNIMARC handbook / compiled and edited by Alan Hopkinson with the assistance of Sally H. McCallum and Stephen P. Davis. London : IFLA International Office for UBC, 1983.

*UNIMARC manual*¹¹⁴ (*Priručnik za UNIMARC*) objavljen je 1987. Drugo izdanje objavljeno je 1994.¹¹⁵ kao jedinica građe sa slobodnim listovima namijenjena dopunjavanju, za koje su izašle dopune 1996., 1998., 2000., 2002. i 2005. godine. Treće i važeće izdanje izdano je 2008. kao omeđena jedinica građe.¹¹⁶

Izrađeni su i izdani i formati UNIMARC za pregledne zapise,¹¹⁷ za zapise o posjedovanju¹¹⁸ i klasifikacijske zapise.¹¹⁹ Od 1999. godine objavljene su brojne smjernice za uporabu formata UNIMARC za razne vrste građe uključujući *Smjernice za uporabu formata UNIMARC za opis elektroničke građe (Electronic resources)*¹²⁰ i *Smjernice za uporabu formata UNIMARC za opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe (Serials and other continuing resources)*.¹²¹ UNIMARC je službeni format MARC u Francuskoj, Italiji, Rusiji, Portugalu, Grčkoj, Kini i drugim zemljama.

UNIMARC format za bibliografske podatke povezan je s razvojem ISBD-a čiju strukturu obuhvaća u potpunosti. Utemeljen je na normi za bibliografski opis ISO 2709 (*Informacije i dokumentacija -- Format za razmjenu podataka*) koja omogućuje izradbu i razmjenu strojno čitljivih podataka na temelju specifikacije da se svaki bibliografski zapis mora sastojati od *oznake zapisa, kazala i polja podataka promjenljive duljine*. Format uključuje označitelje sadržaja za omeđenu građu, serijsku građu i drugu neomeđenu građu, kartografsku građu, zvučne snimke, grafiku, projiciranu filmsku građu i videograđu, staru i rijetku građu, i arhivsku građu te elektroničku građu.¹²² UNIMARC ne propisuje oblik, sadržaj ili strukturu zapisa

¹¹⁴ UNIMARC manual / edited by Brian P. Holt, with the assistance of Sally H. McCallum & A.B. Long. London : IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme, British Library Bibliographic Services, 1987.

¹¹⁵ UNIMARC manual : bibliographic format / International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme, Deutsche Bibliothek, Frankfurt am Main. München : K.G. Saur, 1994-.

¹¹⁶ IFLA. UNIMARC formats and related documentation. Dostupno na: <https://www.ifla.org/publications/unimarc-formats-and-related-documentation> (14.9.2019.).

¹¹⁷ UNIMARC/authorities : universal format for authorities / recommended by the IFLA Steering Group on a UNIMARC Format for A ; approved by the Standing Committees of the IFLA Sections on Cataloguing and Information Technology. München ; London : K.G. Saur, 1991.

¹¹⁸ UNIMARC manual : holdings format. IFLA Working Group on the UNIMARC Holdings Format. The Hague : IFLA, 2007.

¹¹⁹ Concise UNIMARC classification format (31/10/2000). Dostupno na: https://www.ifla.org/files/assets/unimarc/unimarc_format_classification_concise.pdf (14.9.2019.).

¹²⁰ IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Core Programme (UBCIM). Electronic resources. Dostupno na: <https://archive.ifla.org/ubcim/p1996-1/guid6.htm> (14.9.2019.).

¹²¹ IFLA UNIMARC Core Activity. Serials and other continuing resources. The Hague : IFLA, 2006.

¹²² UNIMARC bibliografski format. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009. Str. 7.

podataka unutar pojedinih sustava, već donosi preporuke o obliku i sadržaju podataka kada se razmjenjuju.¹²³

O katalogizaciji virtualnih izložbi u bibliografskom formatu UNIMARC iznose se podaci na temelju formata na engleskom jeziku,¹²⁴ prijevoda na hrvatski jezik¹²⁵ i uputa za katalogizaciju elektroničke građe¹²⁶ i omeđene građe.¹²⁷ Virtualne izložbe kao elektronička građa na nekom materijalnom nositelju (npr. disk) obrađuju se kao mjesno dostupna građa, a online virtualne izložbe, pohranjene na nekom udaljenom računalu ili mreži, obrađuju se kao daljinski dostupna ili mrežna građa. Obje vrste mogu biti omeđene ili neomeđene jedinice građe. Nakon oznake zapisa i kazala slijedi popis polja podataka:

0 - - BLOK ZA IDENTIFIKACIJU

1 - - BLOK KODIRANIH INFORMACIJA

2 - - BLOK GLAVNOG OPISA

3 - - BLOK NAPOMENA

4 - - BLOK ZA POVEZIVANJE

5 - - BLOK SRODNIH NASLOVA

6 - - BLOK SADRŽAJNE ANALIZE I BIBLIOGRAFSKE POVIJESTI

7 - - BLOK PODATAKA O ODGOVORNOSTI

8 - - BLOK MEĐUNARODNE UPOTREBE

9 - - BLOK ZA NACIONALNU UPOTREBU

5.2.1. PRIMJERI BIBLIOGRAFSKIH ZAPISA VIRTUALNIH IZLOŽBI U BIBLIOGRAFSKOM FORMATU UNIMARC (KGZ)

1. Primjeri bibliografskih zapisa daljinski dostupne online virtualne izložbe:

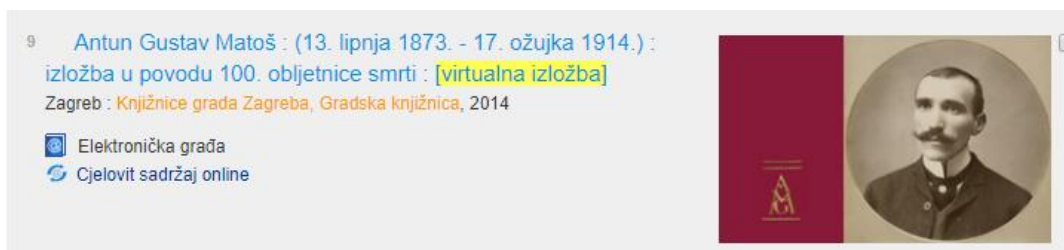
¹²³ UNIMARC bibliografski format. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009. Str. 7.

¹²⁴ UNIMARC manual : bibliographic format / edited by Alan Hopkinson. 3rd ed. München : K.G. Saur, 2008. Dostupno ina: http://www.lib.bnu.edu.cn/bnusites/bianmu/download/UNIMARC-2008-AH_final.pdf (14.9.2019.).

¹²⁵ UNIMARC bibliografski format. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009. Str. 7.

¹²⁶ Semenski, Vikica. Kataložna obrada elektroničke građe : upute za radu sustavu ZaKi : interni priručnik. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 2010.

¹²⁷ Hodak, Vesna. Upute za uporabu formata UNIMARC za kataložni opis omeđenih publikacija i nizova publikacija. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005.

Slika 9. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Antun Gustav Matoš : (13. lipnja 1873. - 17. ožujka 1914.) : izložba u povodu 100. obljetnice smrti : [\[virtualna izložba\]](#)

Slika 10. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Tablica 7. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC online virtualne izložbe.

00000ilm0 2200000.. 450			
001			42006032
100	#	#	a 20160415d2014 mma0hrva01010101ba
101	0	#	a Hrv
135	#	#	a vrcn nnnunnun
200	1	#	a Antun Gustav Matoš
			b Elektronička građa
			e (13. lipnja 1873. - 17. ožujka 1914.)
			e izložba u povodu 100. obljetnice smrti
			e [virtualna izložba]
210	#	#	a Zagreb
			c Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica
			d 2014
304	#	#	a Stv. nasl. s nasl. Zaslona
307	#	#	a Publikacija u formatu PDF; sadrži 20 str.
314	#	#	a Autorica izložbe Dubravka Petek, likovno i grafičko oblikovanje postera te oblikovanje virtualne izložbe Ismena Meić
330	#	#	a Virtualna izložba priređena je na osnovi izložbe koja je u povodu 100. obljetnice smrti Antuna Gustava Matoša održana u auli Gradske knjižnice od 17. ožujka do 4. travnja 2014. U pripremi virtualne izložbe korištena je izvorna građa Gradske knjižnice, zbirke Zagrabiensia i zaštićenog fonda. Izvornici portretnih fotografija Antuna Gustava Matoša čuvaju se unutar Odsjeka za povijest hrvatske književnosti Hrvatske akademije znanosti i

				umjetnosti. Za digitalne presnimke zahvaljujemo Zakladi Antuna Gustava Matoša i Društvu Antuna Gustava Matoša u Tovarniku.
337	#	#	a	Adobe Acrobat Reader; pristup internetu
600	#	1	3	<u>Matoš, Antun Gustav, 1873-1914 - život i djelo</u>
699	1	#	3	<u>Matoš, Antun Gustav, 1873-1914</u>
702	#	1	3	<u>00119007418 (Petek, Dubravka)</u>
			4	273a
			3	<u>00142004978 (Meić, Ismena)</u>
			4	410
712	0	2	3	<u>0014000479 (Knjižnice grada Zagreba)</u>
856	4	#	u	<u>https://issuu.com/knjiznicegradzagreba/docs/antun_gustav_matos_virtualna_2014</u>
999	#	#	9	13

2. Primjeri bibliografskih zapisa mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe:

13 [Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja : virtualna šetnja : djela iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 8. prosinac 2009. - 31. siječanj 2010 / urednica, tekst Mikica Maštrović ; scenarij i režija Ervin Šilić ; prijevod Dagmar Lasić, Graham McMaster, Aleksandra Jablan](#)
[Izložba Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja \(2009 ; Zagreb\)](#)
 Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, cop. 2013

 Elektronička građa Za posudbu

Slika 11. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja : virtualna šetnja : djela iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 8. prosinac 2009. - 31. siječanj 2010 / urednica, tekst Mikica Maštrović ; scenarij i režija Ervin Šilić ; prijevod Dagmar Lasić, Graham McMaster, Aleksandra Jablan

Autor	Izložba Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja (2009 ; Zagreb) Q
Ostali autori	Maštrović, Mikica [urednica] Q Šilić, Ervin [scenarist] Q Lasić, Dagmar [prevoditeljica] Q MacMaster, Graham [prevoditelj] Q Jablan, Aleksandra [prevoditeljica] Q
Nakladnik	Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, cop. 2013
Materijalni opis	1 optički disk (DVD-ROM) : sa zvukom, u bojama ; 12 cm
Zahjevni sustav	Adobe Flash Player 11.
Napomena o izvoru naslova	Stv. nasl. sa spremnice.
Predmetna odrednica	Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Zagreb). Grafička zbirka - katalogi izložbi
Klasifikacijska oznaka	grafika - umjetničke zbirke - Hrvatska
Jezik	76(086.8)=111 Grafička umjetnost. Grafika. Videozapisi. Djela na engleskom jeziku Q
Građa	engleski; hrvatski elektronička građa

Slika 12. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

Tablica 8. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

00000ilm0 2200000.. 450			
001			11017015

100	#	#	a	20091216d2013 uuua0hrva01010101ba
101	0	#	a	Hrv
			a	Eng
135	#	#	a	vocg nnnunnun
200	1	#	a	Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja
			b	Elektronička građa
			e	virtualna šetnja
			e	djela iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
			e	Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 8. prosinac 2009. - 31. siječanj 2010
			f	urednica, tekst Mikica Maštrović
			g	scenarij i režija Ervin Šilić
			g	prijevod Dagmar Lasić, Graham McMaster, Aleksandra Jablan
210	#	#	a	Zagreb
			c	Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
			d	cop. 2013
215	#	#	a	1 optički disk (DVD-ROM)
			c	sa zvukom, u bojama
			d	12 cm
304	#	#	a	Stv. nasl. sa spremnice
337	#	#	a	Adobe Flash Player 11
601	0	2	3	<u>Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Zagreb). Grafička zbirka - katalozi izložbi</u>
606	0	#	3	<u>grafika - umjetničke zbirke - Hrvatska</u>
675	#	#	a	<u>76(086.8)=111</u>
			c	<u>Grafička umjetnost. Grafika. Videozapisi. Djela na engleskom jeziku</u>
699	1	#	3	<u>Klović, Juraj Julije, 1498-1578</u>
			3	<u>Rembrandt Harmenszoon van Rijn, 1606-1669</u>
			3	<u>Warhol, Andy, 1928-1987</u>
			3	<u>Picelj, Ivan, 1924-2011</u>
702	#	1	3	<u>00163022746 (Maštrović, Mikica)</u>
			4	340b
			4	080b
			3	<u>00111006688 (Šilić, Ervin)</u>
			4	690
			4	300
			3	<u>001454005160 (Lasić, Dagmar)</u>
			4	730a
			3	<u>0014017030 (MacMaster, Graham)</u>
			4	730
			3	<u>00111006689 (Jablan, Aleksandra)</u>
			4	730a
710	0	1	3	<u>00119000335 (Izložba Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja (2009 ; Zagreb))</u>
999	#	#	9	13

6. PRIMJERI BIBLIOGRAFSKIH ZAPISA VIRTUALNIH IZLOŽBI IZ SVJETSKIH KNJIŽNICA

6.1. KNJIŽNICE SMITHSONIAN (Smithsonian Libraries)

Tablica 9. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe katalogizirane kao tekstualna građa.

LDR:	01883cam 22003854a 450M
005:	20060207094700.0
006:	m d f
007:	cr cn-----
008:	020603s2002 dcua sc f000 0 eng c
035:	\$a (OCoLC)ocm49909385
040:	\$a SMI \$c SMI \$d OCoLC \$d UtOrBLW
042:	\$a pcc
049:	\$a SNIA \$n oscp 06/03/02
050:	4 \$a Z733.S67
245:	03 \$a An odyssey in print \$h [electronic resource] : \$b adventures in the Smithsonian Libraries.
246:	30 \$a Adventures in the Smithsonian Libraries
256:	\$a Electronic data.
260:	\$a [Washington, D.C.] : \$b Smithsonian Institution Libraries, \$c 2002.
500:	\$a Online exhibition to accompany an exhibition held at the Grolier Club, New York, May 16-Aug. 4, 2001, and at the Smithsonian Institution Libraries Gallery, Washington, May 2002-May 2003.
500:	\$a Title from homepage viewed May 31, 2002 with Internet Explorer 6.0.
500:	\$a Exhibition curator: Mary August Thomas; curatorial contributors: Ronald Brashear, Angela N. Haggins, Alvin R. Hutchinson, Paul McCutcheon, Leslie K. Overstreet, Stephen Van Dyk, Marca Woodhams; Web site design: Nicole van Doren, database development: Martin Kalfatovic.
516:	\$a Text (HTML) and digital images.
538:	\$a Mode of access: Internet.
590:	\$a Elecresource CORC
610:	20 \$a Smithsonian Institution. \$b Libraries \$v Exhibitions.
650:	0 \$a Library resources \$z Washington (D.C.) \$v Exhibitions.
650:	0 \$a Books \$x History \$x Exhibitions.
700:	1 \$a Thomas, Mary Augusta.
700:	1 \$a Van Doren, Nicole, \$d 1972-
700:	1 \$a Kalfatovic, Martin R., \$d 1961-
710:	2 \$a Smithsonian Institution. \$b Libraries
830:	0 \$a Smithsonian Institution Libraries online exhibition.
856:	40 \$u http://www.sil.si.edu/eresources/silpurl.cfm?purl=49909385 \$q text/html
949:	\$a Z733.S67 \$b (Internet) \$l elec \$g elecmai \$n lc \$t cf
951:	\$a 678587

Tablica 10. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

LDR:	02359cmm 2200433Ia 450M
005:	20040924124000.0
007:	cr cna-----
008:	000426s1999 dcu j eng d
035:	\$a (OCoLC)ocm43932373
040:	\$a SMI \$c SMI \$d WaOLN \$d UtOrBLW
043:	\$a ncpn---
049:	\$a SNIA \$n omas 04/26/00
090:	\$a TC774
099:	\$a Electronic Resource TC774
245:	00 \$a Make the dirt fly! : \$h [electronic resource] \$b a Smithsonian Institution Libraries exhibition / \$c [online exhibition created by Courtney Danforth and Martin R. Kalfatovic]
246:	1 \$i HTML title: \$a Smithsonian Institution Libraries: Make the dirt fly!
246:	13 \$a Building the Panama Canal, a Smithsonian Institution Libraries exhibition
256:	\$a Computer data and programs
260:	\$a Washington, D.C. : \$b Smithsonian Institution Libraries, \$c 1999.
270:	\$a Smithsonian Institution Libraries \$b Washington, \$c DC \$e 20560-0154 \$h Feedback \$m libmail@sil.si.edu
490:	1 \$a A Smithsonian Institution Libraries exhibition
500:	\$a Title from title screen.
500:	\$a Exhibition guest curators: William E. Worthington, Jr. & Jeffrey K. Stine.
505:	0 \$a Why build a canal? -- Choosing a route -- Making the dirt fly -- Waging war on mosquitoes -- Life in the Canal Zone -- Civil engineering -- An engineering icon -- Did you know? -- Suggested reading -- Credits.
516:	\$a Text (HTML) and graphics (JPEG)
520:	0 \$a Electronic version of an exhibition to commemorate the building of the Panama Canal (1904-1914), the engineers and the people who accomplished the project.
538:	\$a Mode of access: World Wide Web. Host: Smithsonian Institution Libraries. URL: http://www.sil.si.edu/Exhibitions/Make-the-Dirt-Fly/
590:	\$a elecresource
651:	0 \$a Panama Canal (Panama) \$x Exhibitions \$x Electronic information resources.
651:	0 \$a Panama Canal (Panama) \$x History \$x Exhibitions.
700:	1 \$a Danforth, Courtney.
700:	1 \$a Kalfatovic, Martin R., \$d 1961-
710:	2 \$a Smithsonian Institution. \$b Libraries
830:	0 \$a Smithsonian Institution Libraries online exhibition
856:	40 \$3 Electronic exhibition \$u http://www.sil.si.edu/eresources/silpurl.cfm?purl=43932373 \$z Access through the SIL homepage via the World Wide Web
945:	\$a oscp 9/22/04
949:	\$l elec \$g elecmai \$i h599999 \$n loc \$t cf
951:	\$a 593704
994:	\$a E0 \$b SMI

6.2. KONGRESNA KNJIŽNICA (Library of Congress)

Tablica 11. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

00001349cmm a22002895a 4500
00115774266
00520111206161022.0
007co
008090612suuuu bu q m fre
010__ a 2009449632
040__ a DLC c DLC
05000 a Z6621.N
1001_ a Khristova, Boriana.
24510 a A la recherche du Saint Graal h [electronic resource] : b exposition virtuelle = In search of the Holy Grail : virtual exhibition / c Boriana Hristova.
24631 a In search of the Holy Grail
260__ a Sofia, Bulgaria? : b Bibliotheque Nationale "Cyrille et Methode"
300__ a 1 CD-ROM ; c 4 3/4 in.
500__ a Title from disc label.
520__ a Includes color facsimilies of an illustrated Bulgarian religious text from the collection of the St. st. Cyril and Methodius National Library. Information about the text in French.
538__ a System requirements: PC; Microsoft Windows; Internet Explorer.
61020 a Narodna biblioteka "Sv. sv. Kiril i Metodij" v Catalogs.
650_0 a Manuscripts z Bulgaria v Catalogs.
650_0 a Manuscripts, Bulgarian v Catalogs.
650_0 a Church Slavic literature z Bulgaria v Catalogs.
906__ a 7 b cbc c orignew d 2 e ncip f 20 g y-gencompf
9250_ a acquire b 2 shelf copies x policy default
955__ a fg15 2009-06-12 SMCD/CF&M i fg09 2011-08-26 e fg14 2011-12-06 to MRC

Tablica 12. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao kartografska građa.

00002404cem a22004574a 4500
00115541097
00520120906163055.0
007co cg
008081202s2002 bl 0 por
906__ a 7 b cbc c origode d 2 e ncip f 20 g y-geogmaps
9250_ a acquire b 1 shelf copy x policy default

955__	a wr11 2008-12-02 to CMT; ga36 2012-06-18 sent to CMT
010__	a 2008342098
0340_	a a
040__	a DLC c DLC
0410_	a poreng
042__	a lcode
05000	a G5400 2002 b .I6
052__	a 5400
08200	a 912.81/074 2 22
1102_	a Instituto Cultural Banco Santos.
24512	a O tesouro dos mapas h [electronic resource] : b a cartografia na formação do Brasil = The treasure of the maps : cartographic images of the formation of Brazil : exposição da coleção cartográfica do Instituto Cultural Banco Santos = Instituto Cultural Banco Santos' chart archive exhibition = inauguração 26 de maio de 2002 = opening May 26, 2002, Instituto Cultural Banco Santos, Rua Hungria 1100, São Paulo, Brasil / c [texto e curadoria, Paulo Miceli].
24631	a Treasure of the maps
24630	a Cartografia na formação do Brasil
24630	a Cartographic images of the formation of Brazil
255__	a Scale not given.
260__	a São Paulo, Brasil : b Instituto Cultural Banco Santos, c 2002.
300__	a 1 CD-ROM : b col. ; c 4 3/4 in.
538__	a System requirements: Windows 95 or higher; Computer PC Pentium 166 MHz; 32 MB RAM; Monitor configuration for 800x600 High color (24 bits); CD-ROM drive 8x; Audio plate compatible with Sound Blaster and mouse.
500__	a Title from jewel insert.
500__	a "Todos os mapas e objetos desta exposição pertencem à Cid Collection ora em comodato no Instituto Cultural Banco Santos = All the maps and objects on display belong to the Cid Collection and are currently on loan for use by the Instituto Cultural Banco Santos."
546__	a Text in Portuguese and English.
504__	a Includes bibliographical references.
651_0	a Brazil v Maps v Exhibitions.
60010	a Cid Ferreira, Edemar x Map collections v Exhibitions.
650_0	a Cartography z Brazil x History v Exhibitions.
650_0	a Maps x Private collections z Brazil v Exhibitions.
655_7	a Digital maps. 2 lcgft
7001_	a Miceli, Paulo Celso.
7001_	a Cid Ferreira, Edemar.
985__	e ODE-rj

6.3. KANADSKA KNJIŽNICA I ARHIV (Libraries and Archives Canada)

Tablica 13. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe katalogizirane kao integrirajuća tekstualna građa.

000	01984nai 2200433 a 4500
001	000032754602
003	CaOOAMICUS
005	20061120144022.0
006	m i f
007	cr cn
008	060717c200u9999onc x4wss f0 2fre
035	°a(OCOLC)1032890603
040	°aCaOONL °bfre °cCaOONL
055	02 °aFC2650.5
245	04 °aLes fêtes traditionnelles chez les Acadiens de l'Île-du-Prince-Édouard °h[ressource électronique] : °bexposition virtuelle.
500	°aArchivé par Bibliothèque et archives Canada.
520	°a"Les fêtes traditionnelles chez les Acadiens de l'Île-du-Prince-Édouard: la Fête des rois, la Chandeleur, Mardi gras, la Mi-carême" (visionné le 15 nov. 2006).
650	6 °aAcadiens °zÎle-du-Prince-Édouard °vFolklore.
650	6 °aFestivals folkloriques °zÎle-du-Prince-Édouard.
650	6 °aFolklore °zÎle-du-Prince-Édouard.
651	6 °aÎle-du-Prince-Édouard °xMoeurs et coutumes.
650	0 °aAcadians °zPrince Edward Island °vFolklore.
650	0 °aFolk festivals °zPrince Edward Island.
650	0 °aFolklore °zPrince Edward Island.
651	0 °aPrince Edward Island °xSocial life and customs.
653	°aMusée acadien °aMusée Î.-P.-É °aMiscouche °aAcadien °aAcadienne °aRecherche °aGénéalogie °aFamille °aCulture °aCentre archives °aÎle-du-Prince-Édouard.
710	2 °aCollections numérisées du Canada.
710	2 °aMusée acadien de l'Île-du-Prince-Édouard.
856	40 http://epe.lac-bac.gc.ca/100/205/301/ic/cdc/fetes/default.htm °zPour les fonds voir la Collection électronique de BAC. °yEx. de BAC / LAC copy
910	2 °aCanada's Digital Collections.
910	1 °aCanada. °bIndustrie Canada. °bCollections numérisées du Canada.
910	2 °aProgramme Les Collections numérisées du Canada.
910	2 °aMusée acadien.
910	2 °aAcadian Museum of Prince Edward Island.
990	00 °a91001a °b71001a
990	11 °a91002abb °b71001a
990	11 °a91003a °b71001a
990	11 °a91004a °b71002a
990	00 °a91005a °b71002a

6.4. IZRAELSKA NACIONALNA KNJIŽNICA (The National Library of Israel)

Tablica 14. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

ULI02	04374949
FMT	CF
LDR	00000nmm a22 a 4500
001	004374949
008	071223s2002 is eng d
020	a 9652782467
035	a (OCoLC)234107939
040	a NNL
041	a eng
090	a 2002 K 270
1102	a Muze'on Yisra'el (Jerusalem)
24510	a Cycles of Jewish life h [electronic resource] : b [an interactive multimedia virtual exhibition from the collections of the Israel Museum, Jerusalem] / c [Isidore and Anne Falk Information Center for Judaica and Jewish Ethnography ; concept and script, Nurit Bank].
260	a Jerusalem : b Israel Museum, c c2002.
300	a 2 computer laser optical discs : b sd., col. ; c 4 3/4 in. + e 1 instruction manual (12 p. ; 24 cm.).
500	a Version 2.0.
500	a In a box.
500	a Includes index.
500	a Title from disc.
500	a The item is located on a shelf for special size discs.
5058	a v. 1. The life cycle -- v. 2. The cycle of the year.
520	a Includes more than 300 items from the Israel Museum's Judaica and Jewish Ethnography collections. Provides text, audio and video explanations.
538	a PC system requirements: Windows 95 or 98; Pentium processor 133 MHz (recommended: Pentium processor II, 200 MHz or higher); 16 MB RAM; 50 MB free space on hard disk (recommended: 85 MB); 4X CD-ROM drive (recommended 10X); 16 bit sound card.
538	a Mac system requirements: 7.5.2 or higher: PowerPC processor 90 MHz; 24 MB RAM; 50 MB free space on hard disk; 4X CD-ROM drive; Apple Quicktime V4.0 (installer is provided on the CD-ROM).
5061	a Library premises only; b Permissions officer; e Israel Copyright Act
650 0	a CD-ROMs
650 0	a Fasts and feasts x Judaism
650 0	a Life cycle, Human x Religious aspects x Judaism
7001	a Bank, Nurit
7102	a Muze'on Yisra'el (Jerusalem). b Merkaz meda leyudaiqa we-etnografya yehudit al shem Isidore we-Anne Falk
990	a universities
990	a uliers
991	a NNL b National Library

992	u http://merhav.nli.org.il/primo_library/libweb/action/search.do?vid=NLI&tab=default_tab&srt=rank&ct=search&mode=Basic&dum=true&indx=1&fn=search&vl(freeText0)=002255416&find_code=SYS&local_base=nnl01 z Link to library: NNL01 4 xx
993	a NNL
999	a cdrom
CAT	c 20171020 l ULI02 h 2024
UID	a NNL-002255416
SYS	004374949

6.5. FRANCUSKA NACIONALNA KNJIŽNICA (Bibliothèque nationale de France)

Tablica 15. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

000 cIm 22 450
001 FRBNF399698660000002
003 http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb39969866q
020 .. \$a FR \$b 00311947
100 .. \$a 20050516d2002 m y0frey50 ba
101 0. \$a fre
102 .. \$a FR
135 .. \$a iocg
181 .0 \$6 01 \$a m \$b xxx
181 .. \$6 02 \$c mm9 \$2 rdacontent
182 .0 \$6 01 \$a b
182 .. \$6 02 \$c c \$2 rdamedia
200 1. \$a Phares & balises \$b Ressource électronique \$e visite virtuelle de l'exposition, Château de la Roche Jagu, mai-novembre 2002 \$f conception & réalisation, Commedia éditions
210 .. \$a [Saint-Brieuc] \$c Conseil général des Côtes-d'Armor \$a [Lannion] \$c Commedia éditions \$d cop. 2002
215 .. \$a 1 disque optique numérique (CD-ROM) \$c coul., son. \$d 12 cm
230 .. \$a Multimédia
304 .. \$a Titre provenant de l'étiquette du support
316 .. \$5 FR-759999999:39969866001001
337 .. \$a Configuration requise : PC Pentium III 500 MHz (Pentium III 800 MHz recommandé) ; 128 Mo de mémoire vive (256 Mo recommandés) ; carte graphique 8 Mo (carte 32 Mo recommandée)
503 1. \$a Exposition \$m Ploëzal \$n Château de La Roche-Jagu \$j 2002
517 1. \$a Phares et balises
606 .. \$3 11933090 \$a Phares \$3 11931476 \$y France \$3 12047646 \$y Manche, Côte de la (France) \$3 11938837 \$x Catalogues d'exposition \$2 rameau
606 .. \$3 12242014 \$a Balises (signalisation maritime) \$3 11931476 \$y France \$3 12047646 \$y Manche, Côte de la (France) \$3 11938837 \$x Catalogues d'exposition \$2 rameau
608 .. \$a non fiction \$2 frTAV
608 .. \$a édition commerciale \$2 frTAV

615 .. \$a Technique \$2 frTAV
801 .0 \$a FR \$b FR-
751131015 \$c 20050516 \$g AFNOR \$h FRBNF399698660000002 \$2 intermrc
930 .. \$5 FR-759999999:39969866001001 \$a MDC 12-18859 \$b 759999999 \$c Tolbiac - Rez de Jardin - Audiovisuel - Magasin \$d O
930 .. \$5 FR-759999999:39969866002001 \$a NUMAV-885302 \$b 759999999 \$c Tolbiac - Rez de Jardin - Audiovisuel - Magasin \$d O

Tablica 16. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC daljinski dostupne online virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

000 cIm 22 450
001 FRBNF453636660000001
003 http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb453636667
100 .. \$a 20171005d2000 m yOfrey50 ba
101 0. \$a zxx
102 .. \$a FR
135 .. \$a irc
181 .0 \$6 01 \$a m \$b xxx
181 .. \$6 02 \$c mm9 \$2 rdacontent
182 .0 \$6 01 \$a b
182 .. \$6 02 \$c c \$2 rdamedia
200 1. \$a La Funambule virtuelle \$b Ressource électronique \$f Michel Bret, Marie-Hélène Tramus
205 .. \$a Version Anyflo de 2000
210 .. \$a Saint-Denis \$d 2000
215 .. \$a Ressource numérique \$c coul.
230 .. \$a Multimédia
300 .. \$a Cette installation met en scène un funambule virtuel doté de perceptions artificielles lui permettant de réagir de façon autonomes aux sollicitations d'un spectateur
300 .. \$a L'interactivité avec le spectateur se faisait à l'origine au moyen d'un balancier sur lequel était fixé un capteur de mouvements
300 .. \$a Exposée à l'occasion de la manifestation Virtual World en juillet 200 à Paris
300 .. \$a Exposée à l'occasion de la manifestation Chemins numériques en avril 2001 à Reims
300 .. \$a Exposée à l'occasion de la manifestation Média Village en mai 2001 à Paris
300 .. \$a Exposée à l'occasion du festival 1er contact au Cube à Issy-les-Moulineaux en 2002
307 .. \$a Fonctionnait à l'origine avec un capteur Polhemus Issotrack II ou un capteur Itrax, un vidéoprojecteur de 1000 lumens et un écran d'environ 2m x 2m
316 .. \$5 FR-759999999:45363666001001
337 .. \$a Configuration originale de lecture : PC ; 1,5 GHz ; 512 Mo ; mémoire disque 6 Go ; Windows 2000 ; Anyflo
503 1. \$a Exposition \$m Paris \$n Virtual World \$j 2000
503 1. \$a Exposition \$m Reims \$n Chemins numériques \$j 2001
503 1. \$a Exposition \$m Paris \$n Média Village \$j 2001
503 1. \$a Exposition \$m Issy-les-Moulineaux \$n Le Cube \$j 2002
608 .. \$a art électronique \$2 frTAV
608 .. \$a création \$2 frTAV

608 .. \$2 frTAV
700 . \$3 <u>12091587</u> \$o ISNI0000000081404576 \$a Bret \$b Michel \$f 1941-.... \$4 9990
701 . \$3 <u>17165323</u> \$a Tramus \$b Marie-Hélène \$4 9990
801 .0 \$a FR \$b FR- 751131015 \$c 20171005 \$g AFNOR \$h FRBNF453636660000001 \$2 intermrc
930 .. \$5 FR-759999999:45363666001001 \$a MNUM-3394 \$b 759999999 \$c Tolbiac - Rez de Jardin - Audiovisuel - Magasin \$d O
930 .. \$5 FR-759999999:45363666002001 \$a NUMAV-1107291 \$b 759999999 \$c Tolbiac - Rez de Jardin - Audiovisuel - Magasin \$d O

7. ZAKLJUČAK

Izložbe u knjižnicama nadogradnja su osnovnih knjižničnih djelatnosti i utemeljene su na dragovoljnom zalaganju knjižničara, koje zahtijeva dodatna ulaganja vlastitog znanja, iskustva i istraživanja. U knjižničarstvu nema teorijskih osnova, smjernica ili uputa koje se odnose na postavljanje izložbi i na odnos prema njima, što za posljedicu ima različit pristup knjižničara i knjižnica izlozbama. Počevši od tradicionalnih izložbi održanih u stvarnom prostoru knjižnice, može se utvrditi da se trag o postojanju izložbe može pronaći samo u plakatima i katalogima s izložbe, ako su katalogizirani, što se ne događa uvijek niti obvezno. Zbog toga, nažalost, veliki trud oko organiziranja izložbe, obogaćivanja kulturne baštine, doprinosa upoznavanju vrijednih, dragocjenih i raritetnih zbirki građe koja svjedoči o nacionalnom identitetu i kulturnoj povijesti, ostaje nezabilježen i neprepoznat. Preslika odnosa prema izlozbama održanim u stvarnom prostoru javlja se i u odnosu prema virtualnim izlozbama koje se objavljuju u virtualnom prostoru weba. Ilustrativan primjer može biti *Knjižnica Medveščak* iz Knjižnica grada Zagreba u kojoj se niz godina njeguje održavanje izložbi, što je tema koju u svojoj disertaciji¹²⁸ razmatra Milka Tica, knjižničarka iz te knjižnice. Na mrežnim stranicama Knjižnice u izborniku *Studijske izložbe* prikazuje se 8 digitaliziranih kataloga izložbi (*Vjeronanja – simboli*, 2018.; *Enciklopedija znanja o nakitu*, 2017./2018.; *Igla - kist - dljeto : hrvatsko tradicijsko ruho*, 2017.; *Metković u dolini Neretve*, 2016./2017.; *Ples u umjetnosti*, 2016.; *Vladarice hrvatskih povijesnih prostora*, 2015./2016.; *Tetovaža : bocanje - sicanje - tetoviranje – tatauiranje*, 2015.; *Poljubac i zagrljaj*, 2014./2015.). Niti jedan od ovih digitaliziranih kataloga ne može se pronaći u mrežnom katalogu KGZ niti u mrežnom katalogu NSK, jer pretraživanja kataloga nisu dala pozitivan rezultat, što ukazuje da digitalizirani katalogi nisu katalogizirani. Ovo je ogledni primjer pristupa katalogizaciji virtualnih izložbi u Hrvatskoj i u svijetu, u području na kojemu vlada izuzetna raznolikost. Sličan je i primjer virtualne izložbe *Crteži Huga Conrada von Hötzendorfa* na portalu *Virtualne izložbe NSK* za koju su sve sastavnice izložbe katalogizirane, a sama izložba nije katalogizirana. Svi autorovi likovni radovi prikazani u virtualnoj izložbi katalogizirani su, katalogiziran je i katalog objavljen uz fizičku izložbu na temelju koje je objavljena virtualna izložba, ali sama virtualna izložba nije katalogizirana. Najgrublja podjela knjižnica koje objavljuju virtualne izložbe uključuje knjižnice koje uopće ne katalogiziraju virtualne izložbe, zatim knjižnice koje katalogiziraju samo pojedine virtualne izložbe, zatim knjižnice koje katalogiziraju samo svoje

¹²⁸ Tica, Milka. Model komunikacije izložbom i njezino dokumentiranje u knjižnici : vizualni i virtualni svijet : doktorski rad. Zagreb : Milka Tica, 2012.

virtualne izložbe te knjižnice koje katalogiziraju i svoje i tuđe virtualne izložbe. Već sam termin virtualna izložba nije dovoljno precizan jer se pod njim podrazumijeva mrežno utemeljena, hipertekstualna, dinamička zbirka,¹²⁹ premda se brojne virtualne izložbe objavljuju na materijalnim nositeljima (CD-ROM, DVD-ROM) te nisu mrežno utemeljene. Zbog bibliografskog opisa građe u ovom radu razlikuju se online virtualna izložba (mrežna) i virtualna izložba (na materijalnom nositelju). Bibliografski opis virtualnih izložbi u hrvatskim knjižnicama izrađuje se prema knjižničarskom standardu *ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis* i prema *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga Eve Verone*. S obzirom na složenost kataložne obrade ove građe svjetske knjižnice izradile su posebne smjernice za njenu obradu. Britanska knjižnica (British Library) objavila je svoje smjernice,¹³⁰ Sjevernoameričko društvo knjižnica za umjetnost (Art Libraries Society of North America) izradilo je svoje smjernice,¹³¹ a Komisija za katalogizaciju i klasifikaciju ARLIS Velike Britanije i Irske (ARLIS/UK & Ireland Cataloguing and Classification Committee) izradila je također smjernice za obradu izložbi u knjižnicama.¹³² Broj objavljenih virtualnih izložbi u hrvatskim knjižnicama postupno se povećava, ali za sada samo dvije knjižnice katalogiziraju ovu građu. To su Knjižnice grada Zagreba koje bibliografski opis virtualnih izložbi izrađuju u bibliografskom formatu UNIMARC i NSK koja katalogizaciju ove građe radi u bibliografskom formatu MARC 21. Polja za unos podataka ove građe u oba formata prikazana su u radu kao i primjeri bibliografskih zapisa hrvatskih i svjetskih knjižnica. Opseg obrade ove građe ovisi o stavu, dogovoru i praksi pojedinih knjižnica. Sustavna katalogizacija virtualnih izložbi, posebno onih koje su značajne za hrvatsku kulturu, znanost i umjetnost bila bi doprinos kulturnoj i znanstvenoj baštini kao dio memorije postignuća naroda. Kada se, zbog različitih razloga, neka virtualna izložba više ne nalazi na knjižničnom portalu izložbi, ako nije katalogizirana, gubi se sjećanje na njeno postojanje, temu i predmet koji je obuhvatila i veliki trud brojnih knjižničara ostaje nezabilježen. Kada postoji bibliografski zapis, ako virtualne izložbe više i nema, ostaje sjećanje i podatak o njoj i njenom značaju u određenom vremenu.

¹²⁹ Silver, D. Interfacing American culture : the perils and potentials of virtual exhibitions. // *American Quarterly*, 49, 4(1997), str. 825.

¹³⁰ British Library. Special topics in RDA : exhibition and art catalogues. 2014. URL: <https://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/rda-exhibitions-and-art-catalogues-201412.pdf>. (14.9.2019.).

¹³¹ Cataloging exhibition publications : best practices. Oak Creek : Art Libraries Society of North America, 2008.

¹³² Art exhibition documentation in libraries : cataloguing guidelines. Bromsgrove : ARLIS/UK & Ireland, 2000.

8. LITERATURA

1. ArhivPRO. Dostupno na: <http://www.arhivpro.hr/index.php?sitetext=20> (14.9.2019.).
2. ARLIS/UK & Ireland Cataloguing and Classification Committee. Art exhibition documentation in libraries : cataloguing guidelines. Bromsgrove : ARLIS/UK & Ireland, 2000.
3. Bibliothèque nationale de France. BnF Catalogue Général. Dostupno na: <https://catalogue.bnf.fr/index.do> (14.9.2019.).
4. British Library. Special topics in RDA : exhibition and art catalogues. 2014. URL: <https://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/rda-exhibitions-and-art-catalogues-201412.pdf>. (14.9.2019.).
5. British Library Online Gallery. Dostupno na: <http://www.bl.uk/onlinegallery/onlineex/index.html> (14.9.2019.).
6. Buzina, Tanja; Holub, Karolina. Mrežna građa : upute za katalogizaciju u bibliografskom formatu MARC 21 izdanje 1999. 12. verzija dopuna. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2011.
7. Canadian national catalogue AMICUS. Dostupno na: <https://www.collectionscanada.gc.ca/amicus/index-e.html> (14.9.2019.).
8. Cataloging exhibition publications : best practices. Oak Creek : Art Libraries Society of North America, 2008.
9. Catalogue SUDOC. Dostupno na: <http://www.sudoc.abes.fr/xslt/DB=2.1/SET=2/TTL=41/#> (14.9.2019.).
10. Clough, G. W. Best of both worlds : museums, libraries, and archives in the digital age. Washington, DC : Smithsonian Institution, cop. 2013.
11. Crteži Huga Conrada von Hötendorfa. Dostupno na: <http://virtualna.nsk.hr/hotendorf/> (14.9.2019.).
12. Digital exhibitions. Dostupno na: <https://digitalexhibitions.org/index.php/resources/definition> (14.9.2019.).
13. Digitalizirana zagrebačka baština. Dostupno na: <http://kgzdzd.arhivpro.hr/?sitetext=390> (14.9.2019.).
14. DPLA, Digital Public Library of America. Exhibitions. Dostupno na: <http://dp.la/exhibitions>. (14.9.2019.).
15. Dumitrescu, G.; C. Lepadatu.; C. Ciurea, Creating virtual exhibitions for educational and cultural development. // Informatica economică 18, 1(2014), str. 102-110. Dostupno na:

- <http://revistaie.ase.ro/content/69/09%20%20Dumitrescu,%20Lepadatu,%20Ciurea.pdf>
(14.9.2019.).
16. Exhibitions. Dostupno na: <https://www.europeana.eu/portal/en/exhibitions/foyer>
(14.9.2019.).
 17. Explore the British Library. Dostupno na:
http://explore.bl.uk/primo_library/libweb/action/search.do?vid=BLVU1 (14.9.2019.).
 18. Foo, S. Online virtual exhibitions : concepts and design considerations. // DESIDOC-Defence Scientific Information & Documentation Centre Bulletin of Information Technology, 28, 4(2008), str. 22-34.
 19. Foo, S.; Theng, Y. L.; Goh, H. L. D.; Na, J. C. From digital archives to virtual exhibitions. // Handbook of research on digital libraries : design, development. Hershey : IGI Global, 2009. Str. 88-101.
 20. Glassman, P.; Dyki, J. The handbook of art and design librarianship. 2nd ed. London : Facet Publishing, 2017.
 21. Hodak, Vesna. Omeđene publikacije, integrirajuća građa i nakladničke cjeline : priručnik za katalogizaciju u bibliografskom formatu MARC 21. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2011.
 22. Hodak, Vesna. Upute za uporabu formata UNIMARC za kataložni opis omeđenih publikacija i nizova publikacija. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005.
 23. ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.
 24. Kalfatovic, M. R. Creating a winning online exhibition : a guide for libraries, archives and museums. Chicago ; London : American Library Association, 2002.
 25. Katalog Knjižnica grada Zagreba. Dostupno na:
<https://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1>
(14.9.2019.).
 26. Klarin Zadavec, S. Radionica Virtualne izložbe i kreativne industrije. // Arhivi, knjižnice, muzeji. 18(2015), str. 292.
 27. Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Katalog. Dostupno na:
<https://koha.ffzg.hr/cgi-bin/koha/opac-search.pl> (14.9.2019.).
 28. Koha. Dostupno na: <http://www.koha.org/> (14.9.2019.).
 29. Libraries and Archives Canada. Aurora – LAC Library Catalog. Dostupno na:
<https://bac-lac.on.worldcat.org/discovery?lang=en> (14.9.2019.).

30. Library of Congress. Library Catalog. Dostupno na: <https://catalog.loc.gov/> (14.9.2019.).
31. Library of Congress, Network Development and MARC Standards Office. MARC 21 format for bibliographic data. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic> (14.9.2019.).
32. MARC standards. Dostupno na: <https://www.loc.gov/marc/faq.html#definition> (14.9.2019.).
33. MARC 21 Bibliographic : introduction. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bdintro.html> (14.9.2019.).
34. The MARC 21 Formats : background and principles. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/96principl.html> (14.9.2019.).
35. Morton, Katharine D. The MARC formats : an overview. // *American archivist*. 49, 1(1986), str. 22-23.
36. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: <http://katalog.nsk.hr> (14.9.2019.).
37. Natale, M. T.; Fernández, S.; International Network for Digital Cultural Heritage e-Infrastructure. Handbook on virtual exhibitions and virtual performances. Version 1.0 (August 2012). Roma : Indicate Project, 2012.
38. National Library of Israel. Dostupno na: <http://web.nli.org.il/sites/NLI/English/infochannels/Catalogs/Pages/libcatalogue.aspx> (14.9.2019.).
39. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. Dostupno na: <http://nkp.nsk.hr/> (14.9.2019.).
40. Semenski, Vikica. Kataložna obrada elektroničke građe : upute za radu sustavu ZaKi : interni priručnik. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 2010.
41. Silver, David. Interfacing American culture : the perils and potentials of virtual exhibitions. // *American quarterly*. 49, 4(1997), str. 825-850.
42. Skupni katalog CROLIST. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/cgi-bin/wero.cgi> (14.9.2019.).
43. Skupni katalog sustava ZAKI. Dostupno na: <https://katalog.zaki.com.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1> (14.9.2019.).
44. Smithsonian Libraries. Library and Archival Exhibitions on the Web. Dostupno na: <http://www.sil.si.edu/SILPublications/Online-Exhibitions/> (14.9.2019.).

45. Smithsonian Libraries. Library Catalog. Dostupno na: <https://sirisi-libraries.si.edu/ipac20/ipac.jsp?profile=liball> (14.9.2019.).
46. Sveučilište u Zagrebu. Knjižnični katalog. Dostupno na: http://katalog.nsk.hr/F/?CON_LNG=ZAG&func=file&file_name=base-list (14.9.2019.).
47. Tica, Milka. Izložba u knjižnici : priručnik za predstavljanje baštine. Zagreb : Jurčić, 2017.
48. Tica, Milka. Model komunikacije izložbom i njezino dokumentiranje u knjižnici : vizualni i virtualni svijet : doktorski rad. Zagreb : M. Tica, 2012.
49. UNIMARC bibliografski format. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009.
50. UNIMARC formats and related documentation. Dostupno na: <https://www.ifla.org/publications/unimarc-formats-and-related-documentation> (14.9.2019.).
51. UNIMARC manual : bibliographic format / edited by Alan Hopkinson. 3rd ed. München : K.G. Saur, 2008. Dostupno ina: http://www.lib.bnu.edu.cn/bnusites/bianmu/download/UNIMARC-2008-AH_final.pdf (14.9.2019.).
52. Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986.
53. Virtualne izložbe. Dostupno na: <http://virtualkgz.wix.com/exhibition> (14.9.2019.).
54. Vlašić Jurić, V.; Perkec, M. Povezivanje digitalnih podataka iz distribuiranih izvora na primjeru izgradnje virtualne izložbe Crteži Huga Conrada von Hötendorfa. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), str. 555-572. Dostupno i na: <http://www.hkdruštvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/643> (14.9.2019.).
55. WordPress.org. Dostupno na: <https://hr.wordpress.org/> (14.9.2019.).

POPIS OZNAKA I KRATICA

BNF - Bibliothèque nationale de France

KGZ – Knjižnice grada Zagreba

LAC - Libraries and Archives Canada. Aurora

LOC- Library of Congress

NLI - The National Library of Israel

NSK – Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

PPIAK - Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga

SL - Smithsonian Libraries

SUDOC - Système Universitaire de Documentation

POPIS SLIKA

Slika 1. Bibliografski zapisi virtualne izložbe na CD-ROM-u u katalogu Kongresne knjižnice.

Slika 2. Bibliografski zapisi izložbe na CD-ROM-u i u tiskanom obliku u katalogu NSK.

Slika 3. Portal *Virtualne izložbe* na izborniku *E-izvori* KGZ.

Slika 4. Bibliografski zapisi za virtualne izložbe u francuskom skupnom katalogu SUDOC.

Slika 5. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Slika 6. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Slika 7. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

Slika 8. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

Slika 9. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Slika 10. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa online virtualne izložbe.

Slika 11. Skraćeni prikaz bibliografskog zapisa mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

Slika 12. Cjeloviti prikaz bibliografskog zapisa mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Katalogizirane virtualne izložbe u mrežnom katalogu KGZ.

Tablica 2. Nekatalogizirane virtualne izložbe, ne nalaze se u mrežnom katalogu KGZ.

Tablica 3. Katalogizirane online virtualne izložbe u mrežnom katalogu NSK.

Tablica 4. Virtualne izložbe na portalu *Virtualne izložbe Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu*.

Tablica 5. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe.

Tablica 6. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe

Tablica 7. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC online virtualne izložbe.

Tablica 8. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe.

Tablica 9. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe katalogizirane kao tekstualna građa.

Tablica 10. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

Tablica 11. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

Tablica 12. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao kartografska građa.

Tablica 13. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 online virtualne izložbe katalogizirane kao integrirajuća tekstualna građa.

Tablica 14. Bibliografski zapis s poljima formata MARC 21 izravno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

Tablica 15. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC mjesno dostupne (na materijalnom nositelju) virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

Tablica 16. Bibliografski zapis s poljima formata UNIMARC daljinski dostupne virtualne izložbe katalogizirane kao elektronička građa.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj objavljenih virtualnih izložbi u hrvatskim knjižnicama.

SAŽETAK

Virtualna izložba ili online izložba, online virtualna izložba, digitalna izložba, je hipermedijska zbirka koja sadrži digitalne jedinice građe o nekoj temi, pojmu ili ideji. U ovom radu razlikuju se online virtualne izložbe (mrežno utemeljene) i virtualne izložbe (na materijalnom nositelju kao što je CD-ROM, DVD-ROM). I jedne i druge katalogiziraju se na temelju svog sadržaja odnosno dominantnog svojstva. Cilj ovog diplomskog rada je opisati nastanak, učestalost, pristup i kataložnu praksu ove građe. U prvom dijelu rada govori se o izložbama općenito, njihovom značaju za knjižnice i kataložnim propisima koji ih reguliraju. Zatim se govori o virtualnim izložbama, njihovom nastanku, podjelama po različitim kriterijima te alatima (platformama i softverima) koji su potrebni za njihovu izradu. Nadalje se analizira kataložna praksa i pristup ovoj građi u hrvatskim i svjetskim knjižnicama. Mnoge knjižnice uopće ne katalogiziraju virtualne izložbe, neke katalogiziraju samo svoje, a većina i svoje i tuđe, ali djelomice. U drugom dijelu rada govori se o katalogizaciji virtualnih izložbi u formatima MARC. Prvo se opisuje format MARC 21 uz koji su priloženi hrvatski primjeri bibliografskih zapisa iz NSK. Zatim se opisuje format UNIMARC uz koji su priloženi hrvatski primjeri bibliografskih zapisa (KGZ). Na kraju su prikazani primjeri bibliografskih zapisa virtualnih izložbi iz poznatih svjetskih knjižnica koje katalogiziraju ovu vrstu građe.

Ključne riječi: virtualna izložba, online virtualna izložba, kataložna praksa, MARC 21,
UNIMARC

SUMMARY

A virtual exhibition or online exhibition, online virtual exhibition or digital exhibition, is a hypermedia collection made up of digital items around a specific theme, topic, concept or idea. In this paper there is a distinction between online virtual exhibition (web generated) and virtual exhibition (on material carrier such as CD-ROM, DVD-ROM). Both of them are cataloged on the basis of the content i. e. of their most significant aspect. The aim of this graduation thesis is to describe conception, frequency, access and cataloging practice of this resource. In the first part of this paper exhibitions in general, their significance for libraries and the cataloging rules are presented. Subsequently, virtual exhibitions, their creation, types of exhibitions according to various classifications and tools (platforms and softwares) needed for operating solutions are considered. Furthermore, cataloging practice and the access to the virtual exhibitions in the Croatian and the world libraries are analyzed. Many libraries do not catalog virtual exhibitions at all, some libraries catalog their own exhibitions only, many libraries catalog all virtual exhibitions, but only to some degree. The second part of the thesis deals with the cataloging of the virtual exhibitions in the MARC formats. First, the MARC 21 format is described, with added Croatian examples of bibliographic records (NSK). Then, the UNIMARC format is described, with added Croatian examples of bibliographic records (KGZ). At the end of the paper examples of bibliographic records of this resource from the well known world libraries are presented.

Key words: virtual exhibition, online virtual exhibition, cataloging practice, MARC 21,
UNIMARC